MINISTERUL DE INTERNE

DEPARTAMENTUL SECURITĂȚII STATULUI

ADEVĂRATA FAȚĂ A SPIONAJULUI

1981

MINISTERUL DE INTERNE
DEPARTAMENTUL SECURITĂȚII STATULUI

Secret de serviciu

ADEVĂRATA FAȚĂ A SPIONAJULUI

Nr. 296

SERVICIUL EDITORIAL ȘI CINEMATOGRAFIC
— 1981 —

Traducere selectivă și adaptare din limba engleză de
ANCA-LIDIA MÎLCOMETE

Coperta de lt. col. VICTOR JERCA

Prin densitatea ideilor și caracterul sistematic al tratării principalelor probleme ale muncii de informații, cartea lui Miles Copeland Adevărata față a spionajului *(în original* The Real Spy World) *este o lucrare de excepție, apărută în 1978, în Statele Unite ale Americii.*

Sînt interesante, în primul rînd, capitolele referitoare la categoriile de agenți, selecția acestora, caracterul metodic al angrenării la acțiuni de trădare, instruirea, punerea în dependență, stimularea și alte aspecte ale muncii cu agentul, acest foarte important component al activității secrete care de fapt — conform opiniei autorului — „execută actul de spionaj propriu-zis"; sînt evidențiate problemele psihologice care pot apărea în diferite faze (și a căror ignorare poate periclita succesul operației) și se formulează adevărate reguli — uneori într-o manieră aproape didactică — ale muncii cu agentura (de exemplu, cu privire la stimulare: cumpără omul, nu informația sa; contează regularitatea și starea de dependență care se creează în urma plății și nu mărimea acesteia etc.). Evident, exemplele cu care se susțin diferite afirmații, chiar dacă pleacă de la cazuri reale, sînt contrafăcute, trecîndu-se sub tăcere aspectele care ar putea crea dezavantaje organismului de informații pe care-l reprezintă autorul; de altfel, acest lucru era de așteptat. Important este, însă, faptul că în lucrare se prezintă raționamente profesionale posibile, chiar dacă uneori ele pot fi puse în discuție, existînd și alte puncte de vedere. De asemenea, este tratată riguros „operația de spionaj", evidențiindu-se (insuficient de sistematic) elementele ce o compun și care trebuie luate în calcul la conceperea unor acțiuni.

Capitolul privind contraspionajul — deși sub așteptări, avînd în vedere formația inițială a autorului: ofițer de contra-

spionaj — redă totuşi un complex de măsuri utile, care se iau în mod obişnuit de majoritatea organelor cu aceste atribuţii, evident cu particularizările ce le impune situaţia din fiecare ţară. Interesantă, în acest context, apare optica autorului privind dezinformarea, care, „în zilele noastre, este aproape în întregime o problemă de contraspionaj"; acesta este un mod de abordare care, după părerea noastră, merită a fi aprofundat, în lucrare existînd unele elemente demne de luat în considerare.

Lucrarea tratează şi alte probleme, mai mult sau mai puţin complet. Plecînd de la alte realităţi decît ale noastre, autorul operează uneori cu noţiuni şi termeni cu care ofiţerii noştri nu sînt familiarizaţi; în procesul traducerii, în majoritatea cazurilor, au fost înlocuiţi prin termeni echivalenţi, dar uneori s-au păstrat cei folosiţi de autor (ca „ofiţer de caz", „şef la post", denumirea unor căsuţe poştale etc.); ei reprezintă realităţi americane, iar găsirea unor echivalenţi forţaţi nu ar fi fost în interesul înţelegerii situaţiilor prezentate.

O altă problemă care s-a pus în legătură cu această lucrare — şi care se poate pune cu privire la orice traducere — este dacă ea conţine date de dezinformare. Fără îndoială că, în forma originală, o lucrare aparţinînd unui cadru de informaţii conţine şi astfel de date. Dar o lucrare nu poate fi elaborată doar din date de dezinformare şi foarte posibil că autorul s-a conformat propriului principiu potrivit căruia „dezinformarea nu urmăreşte să creeze imagini complet false, ci să schimbe anumite aspecte ale imaginii deja existente". Analizînd lucrarea sub acest aspect, au fost eliminate pasajele care în mod evident aveau scopul de a induce în eroare; cîteva însă au fost menţinute, între care şi recomandarea ca ziariştii să nu fie folosiţi în munca de informaţii — şi care, evident, nu corespunde concepţiei majorităţii serviciilor de spionaj occidentale — întrucît, de la caz la caz, anumite organisme de spionaj ar putea adopta în diverse perioade o asemenea concepţie, pornind de la considerente diverse, inclusiv cel expus în lucrare.

Cu rezervele de mai sus şi cu recomandarea de a privi cu spirit critic lucrarea de faţă, apreciem că, în ansamblul ei, aceasta constituie, fără îndoială, o lectură instructivă pentru ofiţerii de securitate, în special pentru cei care lucrează în compartimentele de contraspionaj.

Totodată, recomandăm cu această ocazie ofiţerilor de contraspionaj, precum şi celorlalţi ofiţeri de securitate, să urmărească cu atenţie mutaţiile în acţiunile unor servicii de spionaj şi chiar schimbările de persoane în conducerea unor organisme de informaţii, în măsura în care ele indică modificări de orientare ori alte elemente semnificative.

Pentru a rămîne la organele de informaţii americane, menţionăm că, printre alte „măsuri de revitalizare" a activităţii de spionaj, ca şef al C.I.A. a fost numit William Cassey, personalitate cu experienţă îndelungată în activitatea de informaţii, caracterizat ca „un bun spion" şi „om cu idei". Într-una din primele sale declaraţii, făcută în faţa unui comitet senatorial, Cassey a vorbit despre anumite „operaţii secrete împotriva guvernelor altor ţări".

Concomitent, conducerea C.I.A. a fost întărită prin desemnarea lui Bobby Inman în calitate de adjunct al lui Cassey, care, pînă la această numire, îndeplinise funcţia de şef al Agenţiei pentru Securitatea Naţională, o altă importantă componentă a sistemului informativ american.

Toate aceste evoluţii sînt argumente suplimentare pentru intensificarea măsurilor de securitate împotriva acţiunilor serviciului de spionaj american; evident, nu trebuie subapreciate nici alte profile de muncă, pentru că, în funcţie de conjunctura internaţională şi evoluţia relaţiilor bilaterale, situaţii operative complexe şi periculoase se pot ivi pe orice spaţiu.

Dealtfel, lucrarea de faţă, deşi elaborată de un cadru de informaţii american, sintetizează o experienţă ce poate fi valorificată şi pe alte profile de muncă, specifice activităţii de spionaj şi contraspionaj.

I. Spionii anilor '70

Cazul „Emily".

„Emily" este numele conspirativ al unei tinere atrăgătoare, dar timide care, într-o dimineață din primăvara anului 1950, a întîlnit un bărbat, amabil și prezentabil, de vreo 40 ani, pe care îl vom numi „Foster".

„Emily" era secretara secretarului de stat adjunct care conducea un birou departamental cu preocupări majore în țările lumii a treia. În această calitate, ea avea acces la toate secretele biroului : schimburile de informații cu britanicii și francezii în legătură cu măsurile aplicate în aceste țări, intențiile guvernului S.U.A. în aplicarea măsurilor stabilite, înțelegerile secrete cu unii conducători ai guvernelor din anumite țări ale lumii a treia și planurile de mobilizare a flotei S.U.A. în caz de alarmă neprevăzută. „Foster", însă, nu manifesta un interes vizibil în asemenea probleme.

Întîlnirea, care a avut loc la o petrecere dată în onoarea faimoasei antropologiste Margaret Mead, a coincis cu primirea de către „Emily" a unor vești proaste referitoare la starea sănătății mamei sale. Mama, o femeie de 80 ani, căreia îi plăcea să cicălească, aflase că are cancer. Medicii declarau că o operație nu i-ar mai fi de folos și prevedeau că ea va avea o moarte lentă, dar chinuitoare. Întîlnirea dintre „Emily" și „Foster" n-a avut nimic deosebit, în afară de faptul că, în cursul serii, el a vărsat vin roșu pe rochia nouă a „Emilyei" ; aceasta, deja indispusă, a început să plîngă. „Foster" s-a scuzat politicos și a insistat să o conducă acasă, apoi a așteptat pînă ce „Emily" și-a pus un capod pentru ca el să poată lua rochia și s-o ducă la „o spălătorie franceză care scoate pete

de orice fel". Scurta întîlnire i-a oferit lui „Foster" posibilitatea s-o audă pe mama „Emilyei" strigîndu-şi fiica cu insistenţă şi nervozitate.

Prietenia lor a continuat apoi şi, deşi nu se putea vorbi de „cea mai mare idilă a secolului" — cum avea să recunoască „Emily" mai tîrziu — a fost totuşi „foarte plăcută şi lipsită de griji".

„Foster" părea că nu cere nimic şi nu manifesta nici un fel de interes pentru munca „Emilyei". Lăsa să se înţeleagă că „Emily" îl încîntă numai prin prezenţă şi de aceea o ducea la restaurante intime unde puteau să-şi facă confidenţe personale. Mergeau la concerte, piese de teatru şi cinematografe. „Foster" nu părea să fie bogat, dar îşi putea permite satisfacerea tuturor plăcerilor simple. El a tratat-o pe „Emily" în aşa fel încît aceasta să nu-şi dea seama că este „cultivată". „Foster" o chema adesea pe „Emily" „numai pentru o discuţie". Cînd l-a căutat prima dată la telefon, a fost întîmpinată cu atîta căldură încît şi-a învins timiditatea şi a început să-i spună ori de cîte ori se simţea singură.

Curînd „Foster" a legat-o pe „Emily" şi din punct de vedere financiar. La început sumele erau mici şi „Foster" spunea : „sînt pentru mama ta". Mai tîrziu sumele erau mai mari şi la intervale regulate, iar „Emily" a început să conteze pe ele ca făcînd parte din venitul ei lunar. În tot acest timp, „Foster" n-a cerut nimic în schimb, în afară de cîte un sărut ocazional, deşi comportamentul său sugera că sentimentele sale nu sînt pur platonice. Desigur, dacă nu s-ar fi purtat aşa, ar fi părut nenatural.

Apoi, într-o zi, „Foster" i-a cerut „Emilyei" o mică favoare. Lucrînd în domeniul asigurărilor, într-un oraş în care un procent foarte mare din populaţie îl reprezintă funcţionarii guvernamentali, dorea să „penetreze pe piaţa Departamentului de Stat", care, conform convingerii generale, este populată cu carierişti ; aceştia au nu numai salarii mari, dar şi multe înlesniri. „Aş putea să-mi cîştig existenţa numai din încheierea asigurărilor pe viaţă către cunoştinţele tale", i-a spus „Foster" „Emilyei". I-a cerut, în acest scop, o listă cu cunoştinţele ei de la Departamentul de Stat, precum şi o descriere scurtă a posturilor pe care acestea le ocupau.

La început, „Emily" s-a opus, argumentînd că Departamentul de Stat publică anual un registru biografic şi alte materiale asemănătoare care sînt uşor de procurat, dar, pînă la urmă, a fost de acord. „Aş putea să aranjez o petrecere la

care să invit pe cîţiva dintre ei" — a spus „Emily". „Nu, nu încă şi nu spune nimănui ce ţi-am cerut".

„Emily" n-a înţeles la ce ar putea folosi informaţiile pe care le-ar furniza lui „Foster" despre prietenii ei şi nici de ce nu ar avea voie să spună nimănui despre ceea ce i s-a solicitat, dar a făcut aşa cum i s-a cerut.

„Foster", ofiţer de informaţii al unei puteri străine, ajunsese cu „Emily" în situaţia care, în jargon profesional, se numeşte „fază de prerecrutare". Regula nr. 1 : niciodată nu cere agentului posibil să facă ceva dincolo de ceea ce conştiinţa lui îi permite. Prima sarcină este „să-i domini gradat conştiinţa, astfel încît să ajungă să facă ce-i ceri, fără să aibă remuşcări". Cu timpul, „Foster" îi ceru „Emilyei" să-i aducă acasă, seara, documente secrete pentru a fi fotocopiate şi puse la locul lor în dosare a doua zi dimineaţă. Astfel, „Emily" devenise agentă, lucrînd timp de 14 ani fără incidente. Şi-a deschis cont la o bancă din Beirut şi după cîţiva ani putea să se retragă în linişte. „Foster" a dispărut la începutul carierei ei de spioană, dar o femeie inteligentă, atractivă şi independentă poate oricînd să aibă o aventură chiar dacă se apropie de 50 de ani.

Între timp, însă, C.I.A. a obţinut informaţii referitoare la scurgerea unor date de la cabinetul secretarului de stat adjunct şi că una din surse ar putea fi chiar secretara acestuia. Potrivit informaţiilor C.I.A., analiştii serviciului de spionaj advers şi-au dat seama că multe dintre informaţii erau false. A urmat o „investigaţie liniştită" pentru a nu trezi bănuieli în rîndul suspecţilor. Aceasta a condus direct la „Emily" care, fiind interogată de şeful securităţii Departamentului de Stat, ce o cunoştea de mulţi ani, a mărturisit totul.

Ce era de făcut ? Se descoperise o agentă bine implantată în cercurile intime ale Departamentului, care furnizase nenumărate informaţii. O concluzie putea fi trasă cu certitudine : pericolul pe care-l presupunea dezvăluirea acestei situaţii opiniei publice ar fi întrecut cu mult avantajele pe care le-ar fi putut aduce chemarea în judecată a „Emilyei". De fapt, nici nu era avantajos să se recunoască în faţa publicului că sistemul de securitate nu poate să prevină penetrări ca cele ale „Emilyei". De aceea, atunci cînd un expert C.I.A., în dezinformarea prezentată a sugerat să fie exploatată convingerea adversarilor că „Emily" este un agent de dezinformare, Departamentul de securitate a fost de acord.

„Emily“ a fost lăsată în post, dar în următoarele săptămîni a transmis materiale care erau într-adevăr false, pentru a spori convingerea adversarului că toate materialele primite în trecut au fost false.

Cazul „Mickey“.

„Chiar și C.I.A. poate să fie penetrată“ — au spus în apărarea „Emilyei“ membri ai Agenției cînd au auzit despre cazul acesteia. „Numai în C.I.A. pot avea loc penetrări ca cea a lui „Mickey“ — au declarat oficialități ale Departamentului de Stat cînd au aflat despre cea mai cunoscută pătrundere în C.I.A. — „Mickey“, pe numele conspirativ. Acesta era un agent „din interior“ care n-ar fi putut niciodată să ia contact cu un serviciu de spionaj fără acoperirea și cunoștințele căpătate în cadrul Agenției. După ce a ajuns la concluzia că este în posesia unor informații pentru care oricine ar plăti bani grei, el a pus la cale un plan de sustragere a informațiilor din dosare ale C.I.A. și apoi a luat contact cu un cadru al unui serviciu advers de spionaj. Pregătirea sa profesională l-a făcut să evite cu dibăcie cursele în care, de obicei, este prins un amator. Și, după ce a stabilit contactul, el a fost cel care a pus condiții. Serviciul advers putea să accepte sau să refuze. A acceptat.

„Mickey“ era un american de origine irlandeză, credea în politică numai cînd bea și, chiar și atunci, sentimentele sale erau un amestec de conservatorism de extremă dreaptă și resentimente de stînga. Este destul de probabil ca analiștii securității să fi decis că el nu avea vederi politice.

Cînd i-a contactat pe adversari, „Mickey“ era lucrător într-o unitate C.I.A., unde se primeau „informații brute“ de la toate sursele guvernamentale ale S.U.A. : materiale publicate, rapoarte ale diplomaților și birourilor de securitate din străinătate, informații tehnice și despre legăturile cu guvernele prietene. În biroul său, materialele se prelucrau în „informații finite“ pentru informarea președintelui S.U.A. Practic, „Mickey“ avea toate aprobările pentru acces la informații strict secrete. El participa la toate întrunirile conducerii, nu numai în cadrul C.I.A., dar uneori și la cele ale Departamentului de Stat și al Apărării. Prietenii săi cei mai apropiați erau ofițeri C.I.A. angajați în cele mai sensibile activi-

tăți ale Agenției. Știa cît îi poate fi îngăduit unui om să știe — conform politicii guvernului S.U.A. — privind „necesitatea de cunoaștere“ [1].

Deși era exclus de la discuțiile politice, „Mickey“ putea să observe reacțiile celor care făceau politică la primirea informațiilor și, astfel, putea să estimeze cu precizie măsurile pe care aceștia le vor recomanda.

Pentru guvernul S.U.A. el era un bun analist al informațiilor, pentru adversar un bun agent-spion. „Dacă nu ar fi fost prins, ar fi putut primi decorații, pentru serviciile aduse, din ambele părți“ — spunea unul din superiorii săi.

„Mickey“ a murit în urma unui infarct, la sfîrșitul anului 1964, imediat după terminarea anchetei. Penultimul paragraf al raportului anchetei lui „Mickey“, cel intitulat „aranjamente financiare“, nu a fost încheiat ; dar paragraful „mod de operare“ era complet, chiar dacă... foarte sumar. Se spune că la intervale neregulate, probabil de 3—5 ori pe lună, „Mickey“ lua acasă, seara, documente secrete (așa cum, de altfel, fac mulți oficiali ai C.I.A.), le fotocopia și le aducea înapoi în dimineața următoare. Pentru a evita să fie descoperită lipsa documentelor în timpul controalelor inopinate de noapte care se fac în dosarele din fișete, el obișnuia să pună în locul filelor sustrase niște copii false. Se întîlnea cu legătura sa de două ori pe lună, iar rapoartele scrise le punea în cutii poștale „moarte“ sau le transmitea prin contacte rapide în locuri publice : un cinematograf, un W.C. public, pe stadion etc.

Totul era rutină : nu se întîmpla nimic deosebit, nimic demn de o „poveste“. În toți anii cît „Mickey“ a lucrat pentru adversari nu au avut loc decît două incidente. Primul, cînd s-a întîlnit cu „ofițeri din aparatul central“ advers, care erau curioși să vadă un agent atît de productiv, iar al doilea a avut loc într-o noapte cînd, la un control al documentelor din fișete, s-a descoperit că lipsesc unele file cu informații de o

[1] În agențiile guvernamentale care adăpostesc informații deosebit de importante nu există practic aprobări generale pentru acces la toate aceste informații. Dincolo de încrederea de care se bucură fiecare angajat, acestuia îi este permis să cunoască exact cît îi trebuie pentru îndeplinirea sarcinilor sale. Mai mult, aceste agenții sînt astfel organizate încît secretele lor sînt strict compartimentate. Chiar directorul Agenției Centrale de Informații este „protejat“ prin reglementările „necesității de cunoaștere“ să nu afle toate informațiile care nu sînt necesare muncii sale. Este vorba de aproape toate informațiile de detaliu pe care le deține organizația sa. (N.T.)

deosebită importanță, pentru care „Mickey" uitase să pună falsuri.

Cariera de succes al lui „Mickey" ca agent a durat 13 ani, de la începutul anului 1952 pînă la sfîrșitul anului 1964. Motivațiile care l-au determinat să vîndă secrete, din cîte s-a putut afla în urma anchetei, nu erau deosebite. Nu era nimic ingenios în apropierea sa de adversari și nimic în comportarea lui n-ar fi putut să trezească bănuieli în urma controalelor de securitate obișnuite. Apoi, de reținut că nu se poate ca fiecare membru C.I.A. să fie filat timp de 24 ore. Nici situația sa financiară nu putea da de bănuit : nu avea dificultăți financiare, iar cei 100 000 dolari pe care i-a primit de la serviciul de spionaj advers nu au fost cheltuiți astfel încît să dea de bănuit. Probabil că banii se mai găsesc și astăzi la o bancă din Elveția.

Ca și cazul „Emily", cazul „Mickey" nu a fost adus la cunoștința publicului. N-ar fi fost nimic de cîștigat dacă americanii ar fi aflat că o penetrare atît de importantă a avut loc, mai ales deoarece existau presupuneri că nu ar fi singura.

Ce putem spune despre Philby ?

Philby, agent sovietic care a pătruns în serviciul secret britanic, a ajuns un „spion faimos", dar faima sa este rezultatul unei întîmplări, la fel ca și demascarea sa. Dacă nu ar fi plecat în U.R.S.S., ar fi fost lichidat, mai mult ca sigur, sau neutralizat, iar lumea n-ar fi auzit nimic despre el. Deși spion foarte eficient, totuși biografia sa nu este unică.

Ca și carierele lui „Mickey" și „Emily", viața lui Philby, ca agent, a fost lipsită de evenimente. Dacă s-au scris foarte multe cărți despre el, asta s-a întîmplat deoarece Philby a fost interesant ca om, și nu ca agent. A avut o copilărie neobișnuită. Era fiul unui cunoscător al lumii arabe. A avut o carieră aventuroasă în războiul civil din Spania și a deținut o serie de posturi cheie în serviciul secret britanic. Inițial, și-a căpătat o largă popularitate datorită publicității care i s-a făcut, fiind bănuit al treilea om în afacerea Burgess-Maclean. După ce a fost înlăturat din serviciul secret britanic datorită acestor bănuieli, el a călătorit foarte mult ca ziarist. Așa că, „evenimentele" vieții lui, care sînt suficient de interesante, nu au nimic comun cu spionajul. Numai în perioada în care a lucrat liniștit la rezidențele oficiale britanice el a putut furniza informații importante pentru sovietici. De asemenea, modul în care acesta transmitea informațiile era normal și nespectaculos.

Cazul Philby este, într-un fel, revelator pentru spionajul modern. El face parte din categoria persoanelor bine mascate, care activează în funcții importante, dar a căror biografie provoacă o permanentă suspiciune.[1]

Conform celor declarate de J. Edgar Hoover, fostul șef al F.B.I., în 1969, Agenția deținea numele a 30—40 funcționari guvernamentali a căror biografie se aseamănă cu aceea a persoanelor care ar putea fi agenți ai unor servicii de spionaj străine, dar că împotriva acestora nu existau probe suficiente pentru a cere înlăturarea lor din posturile pe care le dețineau. F.B.I. este, de asemenea, în posesia numelor a „sute" de oficialități europene care ar putea fi agenți ai unor servicii de spionaj străine.

Fără a-și manifesta pesimismul, C.I.A. și S.I.S. (Serviciul secret britanic) sînt de părere că mai există agenți ca Philby, plasați în posturi înalte ale guvernelor S.U.A., Angliei și ale altor țări membre ale N.A.T.O., care furnizează regulat secrete de o importanță deosebită, dar nu pot fi prinși.

Mulțimea agenților de tip „Willie".

În 1952, cînd mccarthismul era la putere, un redactor al unei publicații de senzație a primit într-o zi o scrisoare, a cărei autenticitate nu putea fi pusă la îndoială, conținînd informații secrete despre tratamentul dur la care erau supuși funcționarii Departamentului de Stat acuzați de simpatie procomunistă. Scrisoarea reprezenta o violare a reglementărilor de securitate, dar intenția ce o generase nu era o contravenție la legile statului privind securitatea. Cel care o scrisese nu a avut de gînd să o trimită unei puteri străine, ci a vrut doar să aducă la cunoștința publicului ceea ce lui i se păruse a fi o injustețe.

---

[1] Pentru o mai completă informare în legătură cu acest caz, a se vedea lucrarea „In avanposturi informative", tipărită pe plan intern în anul 1969. (N.R.)

Deşi scrisoarea era semnată simplu „un patriot american", unui reporter, prieten al redactorului, nu i-a trebuit decît o oră ca, printr-o cercetare discretă, să afle identitatea autorului scrisorii. Fără să-i spună redactorului despre intenţiile sale, reporterul s-a apropiat de funcţionar, l-a pus să jure că nu va spune nimănui, i-a promis lunar bani de cheltuială şi l-a îndrumat să continue să-şi manifeste impulsurile patriotice prin rapoarte săptămînale. Unele dintre aceste rapoarte urmau să fie publicate ca provenind „dintr-o sursă apropiată Departamentului de Stat"; anumite detalii vor fi modificate pentru a-i deruta pe ofiţerii de securitate ai Departamentului „în încercarea acestora de a depista sursa scurgerii de informaţii"; alte materiale vor fi păstrate în fişetul reporterului ca „material de bază" pentru viitoare articole. Era un angajament bun pentru ambii oameni, mai puţin pentru redactor, care nu ştia nimic.

Din întîmplare, reporterul nu era numai reporter, el era şi un agent recrutor al unei puteri străine. Ca reporter putea să folosească bunul nume al redactorului — sau, cel puţin, reputaţia sa pentru a recruta informatori. Unii dintre aceştia rămîneau doar informatori, mulţumiţi în credinţa lor că au adus la cunoştinţă publicului deficienţe ale birocraţiei americane. Alţii, după o pregătire atentă, deveneau agenţi străini permanenţi, cu alte cuvinte agenţi de tip „Emily". Aceia care, pînă la sfîrşit, rămîn inconştienţi că furnizează informaţii unei puteri străine sînt aşa-numiţii „Willie", adică agenţi care nu ştiu că sînt agenţi. Ei nu s-ar gîndi niciodată să lucreze pentru un guvern duşman, dar moralitatea lor nu este afectată ştiind că furnizează informaţii companiilor particulare sau indivizilor, ba chiar guvernelor „prietene".

Adevăratul spion de succes.

„Emily" reprezintă un anumit tip de spion — spun instructorii C.I.A. noilor ofiţeri pe care-i instruiesc. Ei mai adaugă: „...trebuie să vă iasă din cap tot ce aţi citit despre spioni. Spionii despre care aţi citit, prin simplul fapt că aţi citit despre ei, sînt excepţii. Spionii care ne interesează pe noi sînt cei care nu pot fi prinşi şi despre care, deci, nu se va scrie niciodată".

Desigur, să-i înveţi pe proaspeţii ofiţeri despre spionii eficienţi, nu despre cei care au fost prinşi, ridică probleme dificile. Ofiţerii studiază istoria unor cazuri ale acelor spioni „ai părţii adverse" care au fost eficienţi, dar au fost prinşi din întîmplare. De asemenea, ei studiază istoria spionilor proprii care au avut carieră îndelungată fără să fie prinşi şi despre care pot afla din dosarele de caz ale C.I.A. Totuşi, este o limită privind cît şi ce se poate învăţa şi citi despre spionii de succes ai C.I.A. Deoarece aceştia sînt cu toţii de altă naţionalitate şi cultură, este greu ca noii ofiţeri să se identifice cu ei. Instructorii C.I.A. vor ca elevii lor să capete simţul spionajului, a ceea ce înseamnă să fii spion şi, de aceea, ei preferă să le înfăţişeze acestora istoria cazurilor unor spioni ai puterilor străine care lucrau împotriva unor obiective americane, deoarece aceştia erau cetăţeni americani, de obicei cu o pregătire educativă şi socială asemănătoare cu cea a elevilor înşişi.

Spionii ale căror dosare de caz sînt prezentate elevilor din şcolile C.I.A. sînt cetăţeni americani din următoarele categorii:

1. Tipul „Emily", spion punctat iniţial de recrutorul străin, care i-a recunoscut potenţialul, l-a recrutat şi iniţiat, conform principiilor obişnuite de lucru cu agentura.
2. Tipul „Mickey", spion „din interior" care, datorită unor cunoştinţe şi unei experienţe deosebite, este în stare să ia legătura cu un serviciu de informaţii străin şi să-şi ofere serviciile fără să fie afectat de controalele contrainformative.
3. Tipul „Philby", agent pe termen lung, recrutat din tinereţe, dar care în momentul recrutării era în afara obiectivului vizat şi i-au trebuit ani ca să pătrundă în el.
4. Tipul „Willie", spion care, deşi lucrează pentru un anumit serviciu secret, este lăsat să înţeleagă că, de fapt, lucrează pentru alt serviciu secret, pentru spionajul industrial, un ziar etc.

Există un agent „stas"?

Pentru specialiştii C.I.A., agenţii pot fi uşor clasificaţi în tipurile: „Emily", „Mickey", „Philby" şi „Willie" — nume prin care sînt categorisiţi agenţii străini şi, cîteodată, chiar

proprii agenţi. „Am reuşit să implantăm o «Emily» în Ministerul algerian de Externe“ — îi poate spune un specialist C.I.A. unui alt coleg. O trecere în revistă a dosarelor operative ale oricărei agenţii de spionaj va releva, totuşi, că mai puţin de jumătate din agenţii săi se încadrează în una din aceste categorii. Ceilalţi agenţi nu se încadrează în nici o categorie.

Agenţi „diverşi“.

Chiar şi cei mai disciplinaţi şi orientaţi ofiţeri de securitate nu rezistă tentaţiei de a recruta agenţi care nu se încadrează în nici o categorie. Un astfel de exemplu este sublocotenentul David Bingham, ofiţer în forţele navale britanice, care şi-a transformat soţia în agentă a unei puteri străine, încadrînd-o la ambasada acesteia din Londra şi oferindu-şi apoi şi serviciile proprii acestei puteri. Contrainformaţiile britanice au prins de veste şi au stabilit că Bingham să nu aibă acces decît la documente false şi să fie transformat într-o sursă de dezinformare. Între timp, adversarul şi-a dat seama că o recrutare atît de simplă a fost, probabil, sesizată de britanici; le-au creat Bingham-ilor facilităţi deosebite de transmitere a datelor, dar au avut în vedere că acestea sînt false.

În jurul cazurilor de tip Bingham se face o vîlvă deosebită. Un mare număr de motive determină ca adevăraţii spioni să fie rareori chemaţi în faţa justiţiei.

Deşi mulţi dintre analiştii contraspionajului britanic au apreciat că majoritatea informaţiilor furnizate de Bingham ar fi putut fi obţinute cu ajutorul mijloacelor tehnice sau din publicaţiile existente pe piaţă, cel care a judecat cazul în tribunal, la darea sentinţei, i-a spus lui Bingham: „pericolul pe care l-ai fi putut aduce ţării tale este incalculabil“.

II. Recrutarea, instruirea şi folosirea agenturii

Mirajul pe care-l reprezintă munca de culegere a informaţiilor atrage mulţi tineri americani. Motivele invocate de aceştia — cînd solicită să facă parte din Agenţie — sînt diverse.

Aparent, cea mai uşoară cale pentru ca un cetăţean american sau britanic să facă spionaj este ca el să devină ofiţer C.I.A. sau S.I.S. în departamentul care se ocupă de spionaj. Acest lucru nu este însă uşor. La C.I.A. sosesc anual mii de scrisori prin care tineri americani îşi exprimă dorinţa de a se alătura Agenţiei. Dar, simplul fapt că cineva îşi oferă serviciile poate părea suspect. C.I.A. dispune, probabil, de cel mai cuprinzător fişier cu posibilii membri ai Agenţiei — studenţi, oameni de diferite categorii şi profesii.

Dacă şeful unei secţii de spionaj solicită, la un moment dat, „un om de aproximativ 20 ani care să aibă calificare în electronică, să vorbească maghiara dar să nu fie de origine maghiară, să nu manifeste simpatie pentru comunism şi să aibă o sănătate fizică şi psihică corespunzătoare“, imediat se va găsi o persoană care să răspundă acestei cereri.

Cel mai sigur mod de a pătrunde în organizaţie rămîne, totuşi, acela de a fi recomandat de o persoană de încredere care face deja parte din Agenţie.

Imediat ce eşti primit în cadrul C.I.A. te simţi într-o lume cu totul nouă. Cei care se ocupă cu recrutările fac tot posibilul să-i elimine „din competiţie pe romantici“ şi să selecteze numai tineri şi tinere ale căror motivaţii sînt de ordin practic.

Primul curs pe care îl urmează un nou angajat al Agenției se desfășoară în noile clădiri din Langley (Virginia). El cuprinde informații referitoare la: alcătuirea unui raport, clasificarea datelor obținute, înregistrarea materialului intrat. Tot acum, cursanților li se explică cum se pun microfoane, cum se deschid scrisorile, cum se falsifică documente. Urmează o serie de expuneri completate cu documente secrete străine și cu corespondență secretă a partidului comunist. În urma audierii acestor expuneri, oricine ar putea rămîne convins că războiul rece nu s-a sfîrșit, ci că el continuă sub forme și mai periculoase; de asemenea, se urmărește inocularea ideii că activitatea serviciului secret contribuie la diminuarea unor tensiuni pe plan național și internațional.

În final este prezentată „configurația sistemului național de securitate", arătîndu-se, totodată, că nici unui element din această „configurație" nu-i este îngăduit să acumuleze un exces de cunoștințe și de putere.

C.I.A. bănuiește că țările răsăritene n-au reușit să rezolve încă problema compartimentării într-un mod eficient. Un trădător american sau britanic care ajunge la sovietici nu poate furniza decît fragmente referitoare la secretele organizației în care a lucrat. Dar un sovietic care fuge în Vest poate furniza informații mult mai multe decît i-au fost necesare pentru exercitarea profesiunii sale.

A doua fază a „îndoctrinării" se petrece la cîteva ore de mers cu mașina, în sudul Washington-ului, într-un complex denumit „ferma". Aici, tinerii învață ce înseamnă munca în exterior, în zone „fierbinți", cum ar fi granița dintre R.D.G. și R.F.G. Tot aici, actori profesioniști de la „Brigada de exerciții practice" joacă cu un realism uimitor „rolul" ofițerilor de securitate est-germani care-i anchetează pe presupușii spioni.

În altă aripă a școlii sînt antrenați viitorii recrutori; aceștia sînt inițiați cum să depisteze locurile conspirate unde se vor întîlni cu agentura; în altă parte se iau lecții de filaj sau se fac antrenamente privind transferul de documente secrete.

Cea mai impresionantă parte a îndoctrinării inițiale a C.I.A. este îndreptată în domeniul dirijării atitudinii celui recrutat pentru ca acesta să fie loial, să manifeste încredere, meticulozitate, atenție la detalii. De acest aspect al îndoctrinării se ocupă cei mai buni psihologi, care utilizează tehnici moderne ale „cercetării motivaționale". Profesorii încearcă,

prin diferite metode, să-i convingă pe cursanți că ei nu intenționează să obțină o „spălare a creierului". Se creează impresia că viitorii ofițeri nu trebuie să accepte „idei deja aprobate", ci, pe baza unor informații politice, să ajungă ei înșiși să creadă că asemenea idei ar putea fi bune. Psihologii luptă, de asemenea, să creeze motivații serioase acțiunilor pe care viitorii ofițeri vor trebui să le îndeplinească.

Aceste două cursuri de îndoctrinare, cel de la comandamentul din Langley și cel de la „fermă", reprezintă numai începutul inițierii în munca C.I.A. Departamentul pentru învățămînt al C.I.A. este, de fapt, o mare întreprindere. Aici au fost puse la punct circa 400 cursuri care pot fi combinate pentru a răspunde celor mai diverse nevoi; începînd cu satisfacerea curiozității celor ce vor să știe ceva despre activitatea C.I.A. și continuînd cu materiale pentru inițierea rezidenților, a agenților de legătură, a agenturii propriu-zise etc. Un ofițer de carieră la C.I.A. petrece o mare parte din timpul său asistînd la diferite cursuri pentru a cunoaște ultimele descoperiri în domeniul său de activitate, pentru a învăța limbi străine, pentru a se pune la punct cu politica, cu revoluțiile, contrarevoluțiile și alte probleme de acest gen.

Nu se poate spune că există o școală propriu-zisă pentru spioni. Aceasta deoarece specialiștii în spionaj consideră că secretul succesului este simplitatea operațiunilor. Ceea ce fac agenții trebuie să pară foarte natural. Pe de altă parte, o școală pentru inițierea spionilor, cu săli de clasă și dormitoare ar duce la expunerea agenților. Au trecut vremurile cînd agenții lucrau în „rețele". Pentru agenți, „organizația" rămîne o necunoscută, în timp ce pentru conducători (ofițerii de caz, șefii la post și șefii diferitelor departamente ale C.I.A.) ea este un „clan".

După ce lucrează, mai întîi, într-un birou pentru achiziționarea unor echipamente speciale, un tînăr ofițer al C.I.A. este repartizat într-un departament care se ocupă de o anumită zonă a lumii. Timp de un an, acest ofițer și soția sa vor studia geografia zonei unde urmează să se deplaseze și-și vor face prieteni la ambasadele țărilor din zonă; se vor ocupa, de asemenea, cu studierea culturii și protocolului țărilor de interes.

Ajuns la fața locului, proaspătul ofițer se va afla la dispoziția „șefului la post". Între „șeful la post" și ambasador trebuie să existe relații foarte bune. De obicei, „șeful la post" trebuie să stea într-o țară pe un termen mai lung decît am-

basadorul, de exemplu, cu un termen prelungit. Cînd noul ambasador sosește la post, el va trebui să găsească sprijin în persoana „șefului la post“.

În cadrul diferitelor ambasade unde-și desfășoară activitatea, relațiile dintre membrii ambasadei sînt variabile. În mod normal, ele nu sînt bune. Există o practică cunoscută a „șefului la post al C.I.A“, și anume aceea de a-și „betona“ acoperirea, trezind suspiciuni asupra unui alt membru al ambasadei privind colaborarea cu C.I.A.

De aceea, nu sînt puține cazurile cînd persoane care nu aveau de-a face cu C.I.A. au fost expulzate — mai ales din țările arabe — ca persoane „non grata“.

Neînțelegerile dintre personalul C.I.A. dintr-o ambasadă și diplomații de carieră se ivesc datorită condițiilor pe care le impune politica de acoperire, precum și convingerii diplomaților, mai ales a soțiilor lor, că personalul C.I.A. este mai bine retribuit.

Diplomații britanici au instrucțiuni precise să nu dezvăluie soțiilor lor personalul S.I.S. din ambasadă.

În timp ce un „șef la post“ poate sta într-o țară circa 6 ani, un ofițer cu funcție inferioară rareori stă mai mult de un stagiu (în unele locuri 2 ani, în altele 3). Apoi se întoarce în țară pentru circa 2 luni, timp în care urmează cursurile pentru inițiere în problematica postului pe care urmează să-l preia. Cu cunoștințele dobîndite la postul anterior, valoarea sa pentru Agenție a crescut și este acum tratat cu mai mult respect.

După părerea autorului, o „carieră ideală“ ar putea arăta astfel :

— doi ani la un birou din centrală : preferabil al Argentinei sau Austriei ;

— doi ani trimis într-un oraș ca Buenos Aires sau Viena ;

— doi ani într-un serviciu care se ocupă de o zonă geografică mai vastă ;

— doi sau trei ani ca „șef la post“ într-o țară mai mică ;

— un an la cursuri de pregătire pentru o zonă specială ;

— cinci ani în „Departamentul pentru zone interzise“, cu promovări succesive ;

— patru ani ca adjunct al „șefului la post“ la Viena sau într-un loc unde se efectuează culegerea de informații locale și din zone interzise ;

— șase ani ca „șef la post“ la Londra, Paris, Bonn, Tokio, sau în oricare alt post de primă mărime ;

— șef de direcție în centrala Oficiului pentru operații speciale sau șef la centrala C.I.A.

Aceste numiri succesive vor însuma 30—35 ani de activitate. Și astfel va ajunge de la 25 ani (vîrstă optimă pentru recrutarea unui ofițer) la 55, vîrsta medie de pensionare.

Dar, acest istoric al unei cariere nu este tabu la C.I.A. Unii ofițeri se pot face indispensabili într-un anumit domeniu — de exemplu, în dezinformare — și pot, datorită calităților lor, să devină șefi ai unui departament al dezinformării.

Un singur lucru nu poate spera un ofițer al Oficiului pentru operații speciale, acela de a rămîne specialist pe un spațiu. Ofițerilor din acest oficiu nu li se permite să rămînă prea mult într-un loc. Agenția are mai mare nevoie de „generaliști“, decît de specialiști înguști.

Selectarea agentului.

Scopul studierii obiectivului este acela de a stabili dacă documentele căutate se află într-un anume seif, într-un anume birou și dacă o anumită persoană, dintre toate cele care au acces la seif, este mai ușor de recrutat. De fapt, rezultatele unui studiu obișnuit al obiectivului sînt rareori atît de precise. Va ieși la iveală faptul că, uneori, documentele circulă în cursul unei zile din mîinile secretarei particulare la biroul unui ofițer sau, trecînd prin servieta unui curier, la biroul altui ofițer și înapoi, pe aceleași căi. Se va stabili, de asemenea, că documentele ar putea fi mînuite în cursul unei zile și de alte persoane, instruite în acest sens, fără să trezească suspiciuni.

Oricare din aceste persoane poate fi considerată un agent posibil sau, altfel spus, o listă a acestor persoane constituie lista agenților posibili. Lista poate fi împărțită, după cum urmează :

Primii vizați : ofițerii, secretarele care manipulează documente secrete, ofițerii de securitate investiți oficial cu mînuirea documentelor.

Secunzii : funcționarii care lucrează cu dosarele, dactilografele, curierii care, potrivit sarcinilor lor, mînuiesc documentele dar nu au voie ca, din proprie inițiativă, să le scoată din dosare (în mod normal ei nu au acces la documente în afara orelor de program).

Terții: femeile de serviciu, electricienii, tîmplarii și alții care au acces în birourile unde se găsesc documentele, dar nu au acces la documente și nici posibilitatea să le minuiască.

În mod normal, ofițerul de caz se concentrează asupra primilor vizați, coborînd spre celelalte categorii numai după ce a eliminat toate posibilitățile de atragere la colaborare a celor dintîi. Trebuie să recrutezi pe cineva, probabil chiar mai multe persoane, de la care eventual să poți culege date operative ce-ți vor ajuta să recrutezi un agent de pe lista primilor vizați.

Două categorii de persoane — posibili agenți — nu intră în nici una din grupele enumerate. Una este persoana aflată oficial în misiune în străinătate. Ea însă poate fi oricînd trimisă în țară. Asemenea persoane sînt adesea ușor de contactat și inițiat și pot fi foarte valoroase pînă nu sînt rechemate în țară. O secretară de la ambasada unui stat străin poate fi interesantă pentru C.I.A. sau S.I.S., așa cum o secretară de la ambasada S.U.A. la Paris este interesantă pentru alte servicii de spionaj. Contrar a ceea ce cred diplomații, ambasadele S.U.A., Franței, Angliei și U.R.S.S. manipulează cantități importante de corespondență secretă, de mare interes pentru fiecare serviciu secret.

Cealaltă categorie de agent posibil, care nu este inclusă în grupele amintite, se referă la contactele personale, mai ales feminine. Pînă nu de mult, toate serviciile de spionaj îi obligau pe ofițeri să nu discute cu soțiile lor nimic despre activitatea profesională. Astăzi, serviciile diplomatice ale S.U.A., Angliei, Franței și U.R.S.S. socotesc că o familie este, de fapt, o echipă. Sînt organizate cursuri speciale pentru instruirea soțiilor. Deși nu avem statistici pe acest profil, mulți specialiști ai serviciilor de spionaj consideră că aproape jumătate din agenții lumii au fost recrutați prin soții și că un mare număr de agenți sînt soții.

Se mai au în vedere servitorii, menajerele și îngrijitoarele. S-a stabilit că de îndată ce servitorii au devenit „parte integrantă a familiei", aceștia pot afla multe lucruri interesante pe care să le transmită unui serviciu secret de spionaj. Convingerea că un servitor este prea prost sau nu cunoaște suficient limba în care se poartă discuția este de multe ori motivul principal invocat pentru lipsa de conspirativitate. Dar se cunoaște faptul că serviciile de spionaj dispun de metode suficiente prin care să obțină date chiar și de la agenți semianalfabeți; aceștia s-au dovedit eficienți furnizînd numai numele sau anumite propoziții înțelese dintr-o conversație.

C.I.A. și S.I.S. au ajuns la concluzia că înalții funcționari ai U.R.S.S. și ai celorlalte țări din blocul răsăritean manifestă aceeași lipsă de atenție, deși știu că unii servitori sînt infiltrați de propriile lor servicii de spionaj.

Stabilirea contactului cu agentul posibil (candidatul la recrutare).

Studiul obiectivului furnizează datele necesare pentru selectarea agentului posibil, și atît. Rămîne problema stabilirii propriu-zise a contactului cu agentul. Dacă persoana vizată este lucrător la Ministerul Afacerilor Externe, lucrul nu este greu. Faptul că cel vizat poate circula liber, ca membru al corpului diplomatic, face ca stabilirea contactului și, adeseori, recrutarea să fie ușor de făcut. Dar, dacă agentul potențial este un funcționar inferior, iar ofițerul de caz, ofițer al unei ambasade străine, diferența socială dintre ei face ca stabilirea unei legături să fie deosebit de grea.

Cel mai bun ofițer de caz procedează în felul următor: își selectează candidatul și apoi stabilește un agent recrutor cu cele mai mari șanse de a se apropia de el. Un „post" de culegere a informațiilor va dispune întotdeauna de un număr mai mare de agenți recrutori care au acces în mediile frecventate de persoanele punctate ca eventuali agenți. După ce și-a selectat candidatul, ofițerul de caz cercetează toate dosarele operative ce conțin date referitoare la el: nivelul contactelor sociale, hobbyuri (mai ales cele care implică jocuri de grup), activități religioase și servicii personale pe care le solicită, de la dentist pînă la croitor. Apoi caută o persoană care se află atît în cercul său cît și în al agentului recrutor. Stabilirea legăturii între ofițerul de caz sau rezidentul său și candidat nu este un lucru atît de greu; de obicei, nu este nevoie de mai mult de patru verigi, ce se pot reduce la trei, după ce operația a fost pusă la punct.

Selectarea agentului recrutor.

Selectarea agentului recrutor potrivit este o activitate dificilă. Agentul recrutor este, prin definiție, cineva care poate să se întîlnească cu candidatul. Dacă nu poate și nici

nu are posibilitatea să fie dirijat pe lîngă el, trebuie găsit un alt agent recrutor. Un ofițer de caz punctează un funcționar în Ministerul Apărării pe care ar dori să-l facă agent, apoi începe să-l studieze. În cursul supravegherii, ofițerul observă contactele persoanei. Dacă persoana vizată nu este proscrisă, nu vede și nu vorbește cu nimeni în afara biroului său, atunci se va studia mediul său și se va analiza posibilitatea folosirii unuia sau a mai multor agenți recrutori.

În timp ce ofițerul de caz își studiază candidatul, direct sau indirect va lua cunoștință de o serie de indivizi cunoscuți sub numele de „ciucuri". „Ciucuri" există în fiecare capitală și sînt reprezentați de acei cetățeni care gravitează în jurul străinilor : agenți turistici, jurnaliști, academicieni, artiști, scriitori sau oameni obișnuiți, care au studii făcute în străinătate. Agenții securității din țara respectivă sînt, desigur, printre „ciucuri", dar ei se deosebesc de ceilalți : sînt mai retrași, mai preocupați să observe ce se întîmplă în jurul lor și, deoarece sumele primite nu sînt prea mari, în timp ce toți ceilalți beau „gin", ei „consumă bere".

Printre aceștia se află o mulțime de agenți recrutori posibili — dispuși să lucreze pentru un guvern străin care plătește bine.

La Moscova este, probabil, cel mai greu să găsești agenți recrutori. Dar eu am cunoscut un ofițer S.I.S. care organizase mai multe operații în oraș, urmînd o regulă foarte simplă. Cînd a sosit, el a studiat prima dată „nivelurile de contact" ale diferiților funcționari din Ministerul de Externe și din alte birouri guvernamentale. Curînd el a avut punctați mai mulți agenți recrutori posibili a căror arie de contact coincidea atît cu cea a ofițerului de caz, cît și cu cea a candidaților vizați. Toți, însă, nu îndeplineau două condiții : trăiau într-o stare de teamă față de propriul serviciu de securitate și nu ocupau posturi suficient de importante pentru a se putea întîlni cu străinii în afara cadrului oficial. Atunci, ofițerul S.I.S. și-a pus următoarea întrebare : cine din U.R.S.S. nu se teme de organele de securitate și se bucură de încredere suficientă pentru a contacta oricînd străini ?... Membrii partidului comunist ! Ofițerul s-a gîndit să caute ca agenți recrutori numai membri ai partidului. Prietenii mei de la C.I.A. sînt de părere că nu numai simplii membri de partid, ci unii lucrători din aparatul central de stat pot deveni cei mai buni agenți recrutori, deoarece ei au posibilitatea de a-și lărgi aria de contact oriunde merg în U.R.S.S.

Faza inițială a recrutării.

Nu este greu să-l faci pe agentul recrutor să-l întîlnească pe candidatul vizat, ci să creezi cadrul natural al unui contact. Încet, cu precauție, fără să trezească suspiciuni, agentul recrutor trebuie să aibă astfel de legături cu candidatul încît acesta să devină „recrutabil". În tot acest timp, cunoscut sub numele de „perioada de pregătire", agentul recrutor nu trebuie să manifeste nici cel mai vag interes pentru munca sau secretele acestuia. Chiar dacă uneori candidatul abordează asemenea probleme, agentul recrutor trebuie să afișeze o lipsă totală de interes pînă cînd va fi sigur că acesta este pregătit suficient pentru a fi recrutat.

Succesul unui agent recrutor în perioada de pregătire depinde, în primul rînd, de felul în care el poate să investigheze dincolo de aparențe și să răspundă la întrebarea : Ce dorește de la viață candidatul său și ce n-a obținut prin funcția pe care o ocupă ? În al doilea rînd, să-i inoculeze candidatului impresia că ar putea fi ajutat și înțeles în pornirile sale. În același timp, candidatul trebuie determinat să caute el compania agentului recrutor. Dacă candidatul are soția bolnavă de cancer, agentul recrutor va spune că „a avut o mătușă, bolnavă de cancer", care „s-a chinuit mult înainte de a muri" și, deci, este capabil să-l înțeleagă și s-o compătimească alături de el. Dacă candidatul este plin de datorii, agentul recrutor va fi gata să-l sfătuiască cum ar putea să scape de ele. Dacă candidatul are o amantă, agentul recrutor va „avea" și el una și, deci, se va putea discuta deschis despre acest subiect. Principalul este ca, nemanifestînd nici cel mai mic interes pentru munca viitorului agent, agentul recrutor să se aplece cu înțelegere și simpatie spre problemele personale ale celui vizat.

Conștientizarea.

Odată ce relația a fost stabilită și după ce agentul recrutor cunoaște posibilele motivații și nemulțumiri ale candidatului, el va introduce două elemente noi : crearea stării de dependență și interesul manifestat pentru muncă. Candidatul trebuie să se fi obișnuit atît de mult cu „favorurile" agentului recrutor încît să le considere normale, fără a-și pune

întrebări în legătură cu posibilele motivaţii ce le-au determinat. De obicei, nu cantitatea acestor „favoruri" contează, ci periodicitatea lor.

În mod obişnuit, prima sarcină dată unui nou agent este aceea de a sustrage un registru cu numere de telefoane secrete sau un alt document pentru care agentul recrutor are motive plauzibile să manifeste interes, dar care nu constituie document strict secret. El va lua acasă documentul la sfîrşitul programului, îl va da agentului recrutor (acesta probabil nici nu-l va folosi), va avea o noapte de coşmar, gîndindu-se că în orice moment poate fi căutat de propriile organe de securitate, va lua dimineaţa documentul înapoi, îl va duce la birou şi va respira uşurat. A fost uşor. Data viitoare va fi şi mai uşor. În cele din urmă, agentul va sustrage frecvent documente de importanţă mai mică fără să-şi mai facă probleme de conştiinţă. Acum el este deja pregătit pentru misiuni mai importante.

Probabil, el va intui că lucrează pentru o organizaţie de spionaj ; nu este însă necesar să ştie pentru ce organizaţie de spionaj lucrează. Dacă agentul recrutor este bine acoperit, el poate reprezenta orice serviciu de spionaj, guvernamental sau particular. Dacă agentul îi urăşte pe americani, i se va spune că lucrează pentru francezi (britanici, sovietici sau pentru un senator). Posibilităţile sînt infinite. Agentul recrutor îl va determina să creadă că lucrează pentru serviciul pe care el l-ar accepta cel mai uşor.

Regularizarea operaţiei.

Există o perioadă scurtă, o lună sau ceva mai mult, după ce agentul a început să lucreze efectiv cînd acesta se găseşte într-o stare de euforie. A depăşit faza în care-i era frică să nu fie prins, şi-a dat seama de realul folos pe care-l aduc banii obţinuţi din spionaj ; conştiinţa sa a ajuns să justifice tot ce întreprinde. Totul pare atît de simplu încît agentul poate manifesta o lipsă de vigilenţă periculoasă. În acest moment agentul recrutor trebuie să aibă o discuţie „dulce-amară" cu agentul său.

„Ai început o nouă viaţă care-ţi promite bunăstare, securitate şi linişte sufletească în schimbul unor sarcini ce vor fi foarte uşoare. Dar există o cerinţă : să respecţi întocmai instrucţiunile noastre. Sînt instrucţiuni uşor de urmat, dar nu vei întîrzia să le apreciezi oportunitatea. Să nu fii tentat să le ignori. Atîta timp cît vei urma instrucţiunile, vei beneficia de sprijinul şi protecţia noastră. Dar dacă încalci vreuna dintre ele, obligaţiile noastre faţă de tine încetează".

Acestea nu sînt vorbe goale. El îi spune noului agent că securitatea sa este mai importantă decît orice informaţie pe care ar putea s-o furnizeze. Una din principalele reguli de lucru cu agentura este să consideri că agentul însuşi este mult mai important decît informaţiile sale. Menţinerea unei astfel de atitudini poate uneori să determine pierderea cîtorva informaţii de o mare valoare, dar, privind în perspectivă, merită, deoarece îl face pe agent să se simtă în siguranţă şi îi sporeşte productivitatea pentru mai mulţi ani.

După încheierea recrutării, relaţiile între agentul recrutor şi agent se schimbă oarecum. Relaţiile de prietenie, simpatie şi bună înţelegere rămîn (este necesar ca agentul recrutor şi agentul să se simpatizeze reciproc), dar agentul trebuie făcut să înţeleagă că aceste relaţii nu pot fi exploatate pentru scopuri ce nu sînt în concordanţă cu cele ale agentului recrutor. Întîlnirile regulate, necesare în faza de prerecrutare, se sfîrşesc. După recrutare, contactele pot deveni neperiodice.

Acest nou tip de relaţii trebuie bine pus la punct de agentul recrutor, cu ajutorul ofiţerului său de caz sau al rezidentului. Primul pas este să se revadă preocupările zilnice ale agentului. Scopul acestei acţiuni este să se răspundă la următoarea întrebare : cum îşi petrece timpul cînd nu este agent ? În faţa tuturor, viaţa sa, după ce a devenit agent, trebuie să fie absolut identică cu cea dinainte. Modificările în ce priveşte preocupările obişnuite sînt admise numai dacă acestea sînt justificate, fără implicarea noilor sale sarcini de spionaj.

Sub acoperirea unei comportări normale, agentul are trei sarcini de îndeplinit : trebuie să ia documente de la birou, să le copieze şi să le ducă înapoi la birou ; trebuie să pună copiile într-un loc în care agentul recrutor sau legătura lui să le poată găsi ; din cînd în cînd trebuie să se întîlnească cu agentul recrutor ca să menţină contactul, să discute unele probleme sau să primească noi instrucţiuni. Agentul trebuie să-şi îndeplinească aceste sarcini fără a-şi modifica programul său obişnuit.

Cel mai periculos act este scoaterea şi aducerea documentelor secrete. Aparatul de fotografiat MINOX sau unul

de dimensiuni mai mici, pus la punct de o companie japoneză, mai ales pentru spionajul industrial rămîne mijlocul favorit pentru copiere. Cu el, agentul fotocopiază documentele în biroul lui și ia acasă negativele într-un obiect mai mic decît o brichetă. Dacă folosește un aparat de fotografiat obișnuit, agentul va trebui să rămînă peste program, să încuie ușa, să așeze documentele într-o lumină specială și să nu facă alte mișcări ce ar trezi suspiciuni. În multe țări nu prea sînt funcționari care să fie atît de în siguranță încît să-și permită să întreprindă toate aceste acțiuni; agentul poate deveni suspect și prin faptul că rămîne peste program.

Există și un alt aparat, o variantă a copiatorului Debold din anii '60 care, cîtva timp, a fost folosit cu eficiență atît de cei din Est cît și de cei din Vest. Acest aparat are înfățișarea unei agende și face fotografii automat pe măsură ce documentele sînt trecute prin fața lui. Minuirea lui este atît de simplă încît agentul poate face fotografii, fără a fi observat, chiar stînd la birou, cu alți colegi în încăpere.

În unele cazuri agentul poate folosi echipamentul de fotocopiere de la biroul său dacă orice urmă a utilizării sale poate fi înlăturată. Fotocopiatoarele de la C.I.A., de exemplu, au fost astfel construite încît numărul copiilor făcute fiecărui document este înregistrat automat. Nu se poate să comanzi 6 copii cînd, de fapt, îți trebuie 5 și apoi să întorci butonul de comandă pe 5 după ce ai făcut o copie ilicită. Sovieticii încearcă să aplice atîtea măsuri de securitate împotriva copierii ilicite a documentelor din birou încît subapreciază mijloacele electronice, iar, ca urmare, agenții americani și britanici care lucrează în obiective sovietice nu au nici un fel de greutăți în folosirea echipamentului de copiere la birou. Agenții sovietici plantați în obiective americane și britanice, pe de altă parte, cu greu pot „păcăli" controalele asupra echipamentului de la birou, dar pot, cu ușurință, să-și ia documentele acasă și să le fotocopieze.

Adesea, agenții dactilografi pun un indigou dublu pentru tot ceea ce bat la mașină. Memoria omului care poate fi educată să rețină cu o extraordinară precizie este, de asemenea, un mijloc de spionaj. Un agent poate puncta unele materiale pentru a fi incinerate, le pune copiile în sacul ce urmează a fi trimis la crematoriu, iar originalele le ia acasă. Sînt o mulțime de modalități privind obținerea unor copii ale documentelor secrete sau a documentelor secrete din obiective.

Următoarea fază este cea a înmînării materialului. De îndată ce agentul a sustras documentele și va întocmi un raport cu tot ceea ce a văzut sau auzit se va pune următoarea întrebare: „Ce trebuie să facă cu ele?" Le va codifica și scrie cu cerneală simpatică, le va transcrie în scrisori aparent personale, ce vor putea fi decodificate la destinație, sau le va transmite prin radio? Nimic din toate astea. El va pune materialul într-un loc pe care-l vizitează, de obicei, astfel încît legătura sau curierul să le poată ridica.

Aspectul ultim al reglementării operației se referă la cît de dese trebuie să fie întîlnirile dintre agentul recrutor și agent de acum înainte. Este de preferat ca întîlnirile să se facă „pe față", în locuri aglomerate. De cele mai multe ori, la un meci sau la alte întruniri, două persoane pot discuta oricît și despre orice. Agentul recrutor va dispune, desigur, de o „casă conspirativă", unde-l va întîlni pe agent cînd se impune o întîlnire bine motivată. Casa va fi folosită rareori și numai după ce agentul a fost contrafilat și i s-a găsit o acoperire care să justifice prezența sa în acel loc.

Instruirea agentului.

Contrar părerii generale, agentul este foarte puțin instruit. A fost un timp cînd marile servicii de spionaj supuneau fiecare agent unui vast program de pregătire în tehnica spionajului; practica a arătat că procedeul este, mai degrabă, dăunător decît eficient.

După cel de-al doilea război mondial, marile servicii de spionaj au constatat că inițierea unui agent duce la manierism profesional sau la teamă față de abordarea acțiunii. Unul dintre cei mai buni agenți ai unei puteri străine, un funcționar al Pentagonului, a atras atenția agenților F.B.I., ce efectuau o supraveghere obișnuită, datorită faptului că folosea „tehnici ale contraspionajului", verificîndu-se, în fiecare zi, în drumul său spre casă. Dacă s-ar fi dus, în cel mai obișnuit mod, spre casă, agenții F.B.I. ar fi încetat supravegherea după două zile (fiecare salariat al guvernului S.U.A. care are acces la materiale strict secrete este, cel puțin ocazional, pus „sub supraveghere"; aceasta, de regulă, durează două zile). De îndată ce comportarea sa „de profesionist" a atras atenția, F.B.I. a considerat că trebuie filat intensiv.

Pe de altă parte, inițierea unui agent nu poate decît să-l sperie sau să-i „trezească conștiința", instruirea poate să dramatizeze faptul că agentul a devenit spion. Tehnica de lucru cu agentura impune să-i creeze acesteia impresia că ceea ce face este un fel de joc ilegal, că munca sa este simplă și că interesele țării sale nu sînt afectate în prea mare măsură.

Într-o operație de spionaj bine organizată, sarcinile agentului trebuie să devină rutină. Prin instruire, un agent trebuie să învețe cum să recunoască cursele întinse de oamenii securității, cum să evite controalele care se fac la seifurile și birourile cu documente secrete de unde el a sustras materiale, cum să ajungă la locul întîlnirii cu agentul recrutor scăpînd de filaj și ce să facă în caz de pericol. Dacă operația impune acțiuni mai complicate decît acestea, ea trebuie regîndită de către agentul recrutor sau alt ofițer profesionist. În operațiile moderne de spionaj, agentul nu folosește cerneală simpatică sau echipament radio. Acestea sînt activități lăsate pe seama profesioniștilor.

Comunicarea în interior.

Tot ceea ce se întîmplă cu materialele agentului din momentul cînd au părăsit obiectivul pînă cînd sînt pregătite să iasă din țară ține de comunicarea internă. Comunicarea în exterior are loc de la ieșirea materialelor din țara unde se află obiectivul pînă la comandamentul serviciului de spionaj interesat.

Dacă punctul din care vor pleca materialele este „postul" ambasadei în țara unde operează agentul, nu există probleme privind comunicarea cu exteriorul: aceasta se va face prin valiza diplomatică. Dar, adesea, „postul" nu are operații în țara în care se află, ci într-o țară vecină.

Vorbind despre comunicare, specialiștii în spionaj folosesc termenul de „post" pentru a indica toate punctele unde se opresc materialele sau rapoartele agentului, după ce au fost plasate și înainte de a fi ridicate (termenul folosit în acest sens nu trebuie, desigur, confundat cu cel de „post" utilizat pentru a denumi clădirea ambasadei sau a locului unde se află biroul „șefului la post"). Cel mai folosit post este „căsuța poștală moartă", aceasta fiind de trei feluri: „în oraș" — un punct dintr-un loc public, ascuns doar prin faptul că este frecventat de multă lume; „în sat" — un punct dintr-un loc retras, rareori frecventat de cineva; „în mișcare" — un punct într-un tren, autobuz, necunoscut conducătorului vehiculului. Oricare din aceste posibilități ar fi aleasă, ea trebuie să fie accesibilă agentului în cursul deplasărilor sale obișnuite.

„Căsuța poștală în oraș" pare să fie cea mai tentantă deoarece, în mod normal, este accesibilă atît agentului, agentului recrutor, cît și curierului, înlesnește un transfer rapid al materialelor și este destul de sigură. „Căsuțele poștale în oraș" tipice sînt: în spatele unei oglinzi dintr-un spălător, sub un scaun dintr-o sală de cinematograf, într-o carte puțin folosită dintr-o bibliotecă. Se pot găsi o sumedenie de locuri ingenioase pentru a fi făcute „căsuțe poștale în oraș", dar cei ce organizează operația trebuie să aibă în vedere că nici un loc nu este suficient de sigur cînd se întreprinde o investigare competentă din partea contraspionajului. Dacă agentul este urmărit, „căsuța poștală în oraș" se folosește în siguranță numai cînd materialul este ridicat la scurt timp după ce a fost depus.

„Căsuța poștală în sat" se folosește atunci cînd agentul are timp și motive pentru vizitarea unor locuri retrase.

„Căsuța poștală în mișcare" este adesea tentantă, deoarece permite ca agentul și curierul să fie separați de mulți kilometri.

Curierul obișnuit este folosit mult în munca de spionaj; el poate fi orice persoană care are, în mod normal, acces la agent și o gamă largă de alte contacte ce-l includ și pe agentul recrutor. Un factor poștal este, desigur, cel mai bun curier. În 1970, F.B.I. ținea sub supraveghere casa unui agent suspect. Rapoartele indicau, însă, că el nu este vizitat de nimeni în afară de poștaș. Lăptarul și gunoierul sînt, de asemenea, curieri posibili.

În planificarea acțiunilor privind transmiterea informațiilor, în operațiile de spionaj, expunerea unui membru al sistemului trebuie preîntîmpinată. Nu există nici un motiv ca un curier să cunoască identitatea unui agent.

Comunicarea în exterior.

Cel mai simplu mod pentru ca un comandament al operațiunii de spionaj să obțină materialele și rapoartele de la

agentul din obiectiv îl constituie valiza diplomatică. Un şef de la post poate să aranjeze cu un serviciu de spionaj prieten să folosească valiza diplomatică a acestuia.

Rapoartele obişnuite pot fi transmise prin scrisori care să includă suficiente elemente personale pentru a le face de nebănuit.

Scrierea secretă dă şi ea rezultate. Marile servicii de spionaj au pus la punct metode de folosire a unor preparate chimice imposibil de depistat.

Comunicaţiile prin curieri prezintă dezavantajul unor cheltuieli prea mari (biletul de avion pe linii internaţionale). Membri ai echipajelor din aviaţie sînt adesea folosiţi drept curieri.

Plata şi stimulentele.

Succesul în orice operaţiune de spionaj depinde de fundamentarea motivaţiei agentului : un agent cu o motivaţie adecvată, cu o inteligenţă corespunzătoare şi minimum de instruire va găsi uşor drumul spre lucrurile ce i s-au cerut şi îşi va lua toate precauţiile necesare. Cea mai importantă întrebare pe care şi-o pune ofiţerul de caz este : „De ce fac spionii mei ceea ce fac ?“ Agenţii recrutori, curierii sînt uşor de înţeles, deoarece motivaţiile lor se bazează pe acoperirea lor. „De ce spionii devin spioni ?“ Am cunoscut bine agenţi de tip „Emily“ ; am cunoscut cel puţin trei funcţionari ai guvernului S.U.A. şi doi ai guvernului englez care s-au dovedit a fi spioni de tip „Mickey“ ; l-am cunoscut pe Philby, am avut, de asemenea, convorbiri amănunţite cu unii trădători din ţări din răsărit şi cu foşti agenţi C.I.A. sau S.I.S. care au fost recrutaţi pe cînd lucrau pentru agenţii oficiale ale unor puteri străine. Şi, cu toate acestea, încă nu am o părere clară : ce-i determină pe spioni să devină spioni şi pe trădători să-şi trădeze ţara ? !

O trecere în revistă a întregii game de spioni şi trădători demonstrează că agentul care dispune de o motivare ideologică este o pasăre rară. Majoritatea agenţilor nu înţeleg pe deplin ceea ce fac, iar în multe cazuri simplitatea motivaţiilor te face să nu-i recunoşti.

Ofiţerilor de caz nu le plac agenţii care au motive ideologice ; ofiţerii de caz par să fie de acord cu părerea că cel

mai bun agent este cel care are în vedere numai considerații personale şi nu crede că „face cuiva vreun rău“ spionînd.

Cum se manevrează acest agent ideal care nu are o motivare ideologică ? Există reguli bine stabilite pe care le respectă orice agenţie de spionaj :

1. Cumpără omul, nu informaţia sa.

2. Contează regularitatea şi starea de dependenţă care se creează în urma plăţii şi nu mărimea acesteia.

3. Suplimentaţi veniturile agentului în mod regulat pentru a-l feri de nemulţumiri financiare, dar nu atît de mult încît să se abată de la modul obişnuit de viaţă.

Cu cît trebuie plătit un agent ? Indemnizaţia unui agent este mai puţin determinată de valoarea informaţiilor şi mai mult de salariul pe care-l are la locul său de muncă. De exemplu, un agent C.I.A. care este salariat al Ministerului Apărării din Egipt şi al cărui venit este de 500 dolari pe lună, ca agent poate primi 250 dolari. Acesta îşi va spori nivelul de trai conform noilor sale venituri şi, în curînd, va fi atît de obişnuit cu ele încît pierderea lor l-ar deranja. Un agent nu trebuie plătit atît de bine încît să fie tentat să-şi neglijeze sarcinile de serviciu. El trebuie să aibă nevoie atît de salariul său, cît şi de veniturile suplimentare. De obicei plăţile se vor face în bani lichizi pentru ca agentul să fie tentat să-i cheltuie.

Compromiterea şi constrîngerea.

S-ar putea crede că în epoca aşa-numită „a toleranţei“, compromiterea nu mai poate fi un mijloc eficient de recrutare a agenţilor. Adevărul este, însă, că acţiunea de compromitere joacă azi un rol mai mare în lumea „afacerilor murdare“ decît înainte. În aceşti ani „ai toleranţei“ tentaţiile sînt mari, dar frica de a nu fi descoperit este aceeaşi.

Serviciile de spionaj folosesc femei inteligente şi stabile din punct de vedere emoţional pentru o gamă largă de scopuri, inclusiv cel al atragerii candidaţilor la recrutare. Elementele prostituate, femei şi bărbaţi, se folosesc numai pentru a aduce candidaţii în poziţii compromiţătoare — niciodată pentru a obţine informaţii. Din aceste motive, persoana a cărei carieră depinde în vreun fel de „imaginea“ sa în public trebuie să se ferească de astfel de tentaţii.

Trădătorii și agenții din interior.

Trădătorul este cetățeanul unei țări care, datorită unor nemulțumiri personale sau deziluziilor în ceea ce privește țara sa, se decide să treacă la dușman. „Trădarea" înseamnă renunțarea la loialitate.

„Mickey" este un tip de agent considerat foarte adesea drept trădător. Totuși, „Mickey" nu are nici un interes să-și părăsească țara. El va furniza informații cîțiva ani, își va lua apoi economiile și va trăi în Mexic sau pe o insulă din Marea Sudului, dar tot atît de bine el poate rămîne un cetățean american „loial".

„Mickey" este ceea ce în termenii spionajului se numește un agent „din interior", acela care-și oferă serviciile unui serviciu de spionaj străin, fără a fi solicitat.

Obiectivul.

Orice operație de spionaj începe cu evaluarea a ceea ce ofițerilor din branșă le este cunoscut sub numele de „obiectiv". Un „obiectiv" interesant din punctul de vedere al spionajului poate fi „orice loc ce conține informații, nu numai secrete, accesibile doar cu mijloace ale spionajului". Obiectivul poate fi reprezentat de o țară întreagă. Siria este un obiectiv pentru serviciul secret israelian, tot așa cum întreaga Europă ocupată era obiectivul serviciilor secrete ale Aliaților în timpul celui de-al doilea război mondial. El poate fi o arie geografică foarte întinsă, ca, de exemplu, U.R.S.S., cu depozitele sale militare, fabricile, instalațiile științifice, inaccesibile pentru străini. La fel de bine, obiectivul poate fi un birou: tot ce se vorbește și se face în biroul secretarului de stat al S.U.A. este de interes pentru un serviciu de spionaj străin. Mai des, obiectivul este reprezentat de un birou cu documente strict secrete, de un laborator cu substanțe strict secrete sau care indică natura unor activități secrete întreprinse în laborator. Chiar și un coș pentru aruncarea hîrtiilor secrete poate fi un obiectiv. Un obiectiv este ceva fizic. Nu poate fi mintea unei persoane, ci persoana însăși.

În primele stadii de planificare ale operației de spionaj se au în vedere niște obiective mai vaste. O țară întreagă este, desigur, un obiectiv mai vast. Se face mai întîi „studierea obiectivului" prin culegerea „datelor operaționale" pînă la detalii aparent minore, cum ar fi amplasarea cabinetelor ce adăpostesc documente secrete și identificarea „subobiectivelor" — a locurilor unde documentele secrete de interes pot fi ținute temporar. Un agent care cunoaște combinația pentru deschiderea seifului ministrului de război este de o valoare inestimabilă. Un agent (de exemplu, o femeie de serviciu) care are sarcina să golească coșul cu hîrtii din cabinetul ministrului nu este atît de important, dar este mai folositor decît un agent care nu poate face altceva decît să pătrundă în clădirea ministerului.

Datele operative.

„Datele operative" sînt acele date pe care specialiștii în spionaj le adună în scopul elaborării planului operației. Ele vor include, în primul rînd și cel mai important, toate datele care alcătuiesc studiul obiectivului: amplasarea obiectivului și a subobiectivelor; cum se poate pătrunde în obiectiv și la subobiective (combinații de seif, chei speciale); studierea tuturor dispozitivelor de securitate care protejează obiectivul și subobiectivele; identificarea persoanelor ce au acces la acestea și cum se efectuează controalele de securitate asupra acestor persoane. Se vor culege, de asemenea, informații de orice fel care ar putea ajuta la contactarea și, apoi, la influențarea unuia sau a mai multor angajați. De exemplu, lista angajaților care au datorii mari ar fi de o inestimabilă valoare. Chiar și anunțurile privind ședințele, sărbătorirea unor colegi, vînzarea unor bunuri pot fi de un real folos în punerea la punct a unei operații de spionaj.

Orice ofițer de caz va avea grijă să-și procure numerele de telefon ale tuturor birourilor din obiectivul urmărit. De asemenea, el va asigura supravegherea anumitor angajați, în afara orelor de program, pentru a vedea atît preocupările lor în acest timp, cît și modul în care sînt supravegheați de securitate în această perioadă. Dacă este un ofițer de caz cu imaginație, el va încerca să obțină lista tuturor hotelurilor de pe raza obiectivului său, lista pasagerilor tuturor curselor aeriene la intrarea și la ieșirea din țară și chiar lista cu înmatricularea automobilelor.

Dosarele cu date operative sînt aduse mereu la zi; aceasta este sarcina șefului la post și a ofițerilor de caz. Unii ofițeri sînt atît de ocupați, culegînd întruna date, încît nu mai ajung să le folosească pentru adevăratul scop: recrutarea de agenți.

III. Jocul spionajului

Într-un studiu special privind sursele de informare în Europa, un lucrător al C.I.A. amintea că la un cocteil diplomatic din Viena, ofițeri ai serviciilor de spionaj american, britanic, francez, sovietic și egiptean flecăreau, unul cu celălalt, aproape ignorați de diplomații de carieră. Și în alte capitale europene s-a observat același fenomen. Deși toți ofițerii de informații erau acoperiți — unul drept consilier economic, altul secretar al atașatului militar sau ofițer legal al ambasadei — ei păreau să graviteze unul în jurul altuia, ca rezultat al unei atracții mutuale.

În alte „centre de culegere a informațiilor" — Lisabona, Geneva sau Roma — ofițerii superiori care se ocupă cu spionajul se recunosc reciproc și nu au intenția să se ascundă unul față de altul. Noul venit, dacă insistă că el este „atașatul cu apa potabilă" se face nepopular în rîndul celorlalți.

Culegerea de informații și spionajul.

„Culegerea de informații" (intelligence) presupune să-ți iei măsurile de precauție înainte de a face un pas. Este o activitate de zi cu zi, deosebit de importantă, nu numai pentru corporații, ci și pentru guverne, armate, sindicate, echipe de fotbal și indivizi. „În fiecare dimineață cînd te uiți pe fereastră să vezi cum este vremea pentru a te hotărî cum te îmbraci — obișnuia să spună elevilor săi directorul cu probleme de învățămînt de la C.I.A., colonelul Matt Naird — ești angajat în culegerea de informații". Culegerea de informații reprezintă de fapt tot ce faci pentru a lua o decizie justă și pentru a-i estima corect consecințele. De culegerea de informații depinde succesul sau eșecul oricărei activități care nu ține numai de îndemînare.

Spionajul, dacă se transformă în culegere de informații, va ocupa numai o mică parte din vastul cîmp de activitate definit prin cuvîntul „espionage" și va cuprinde un personal diferit de cel angajat în culegerea obișnuită de informații.

Spionajul joacă un rol mare în culegerea de informații la nivel guvernamental, datorită faptului că guvernul are probleme legate de securitatea națională care uneori presupun măsuri extreme și lipsite de menajament.

Între spionajul industrial și cel folosit în sprijinul guvernului există o singură deosebire : cei care conduc operațiunile de spionaj ale guvernului nu sînt angajați în încălcarea legilor propriei țări, spre deosebire de cei angajați în spionajul industrial.

Ofițerul de informații.

Din analiza organizării aparatului guvernului S.U.A. rezultă că aproximativ 200 000 salariați ai acestuia sînt angajați în ceea ce, în mod normal, s-ar putea numi „culegere de informații". Dintre aceștia, 70 000—80 000 sînt antrenați în culegerea de informații privind securitatea națională. Adevărul e că orice angajat al guvernului este angrenat în culegerea de informații. În această categorie sînt incluși : ambasadorii, atașații militari de orice fel și toți membrii ambasadei, cu excepția personalului administrativ și de la consulat. Sînt incluși, de asemenea, acei oficiali ai S.U.A. trimiși pe teren pentru investigații de orice fel.

Guvernele S.U.A. și Marii Britanii încearcă să folosească numai pe cei mai buni ofițeri pentru operațiuni delicate în țări străine, dar, în mod inevitabil, unii fiind suprazeloși, deși nu au misiuni importante, se laudă că ar avea asemenea misiuni și produc adesea încurcături.

Este adevărat că în perioada în care John Foster Dulles era secretar de stat, iar fratele său, Allen, director al C.I.A., folosirea „suprazeloșilor" din poziții înalte era preferată. Oameni ca Averell Harriman, Robert Murphy și Robert Anderson aveau o calitate pe care frații Dulles o considerau esențială și care, prin definiție, lipsea unei operațiuni secrete : prestigiul. Azi, secretarii de stat și directorii C.I.A. sînt de

acord cu faptul că ambasadorii noştri dispun de un prestigiu suficient pentru orice acţiune şi că vizita unora de la „centru“ ar putea să-l ştirbească. Washingtonul trimite specialişti numai în cazul în care este nevoie să execute lucrări pentru care ambasada nu are personal.

*

Şeful C.I.A. la post.

În multe ambasade ale S.U.A. din lume există mici grupuri cu personal C.I.A. care constituie ceea ce, în termenii acestei Agenţii, se numeşte „post“. Fiecare „post“ este condus de un ofiţer superior al C.I.A. care lucrează acoperit; rolul său este să supravegheze „ofiţerii de caz“ şi pe ceilalţi de la „post“, să asigure o supraveghere generală şi să acorde ajutor administrativ „operaţiunilor C.I.A.“ din afara ambasadei, să ţină Washingtonul la curent cu progresele şi problemele ivite în cadrul operaţiilor şi să satisfacă curiozitatea ambasadorului (care rareori vrea detalii) cu privire la faptul că operaţiunile se desfăşoară fără vîlva care ar putea crea probleme guvernului S.U.A.

Desigur, chiar sediul „postului“ este acoperit. Uneori „postul“ este, în întregime, într-o anumită parte a clădirii ambasadei dar, de cele mai multe ori, este împrăştiat, de exemplu, în biroul ataşatului militar, la consulat, în biroul ataşatului comercial ş.a.

Ziariştii îl descoperă pe şeful C.I.A. la post şi pe principalii săi adjuncţi prin aflarea tuturor acelora care au funcţii sub a căror acoperire s-ar putea ascunde; numai serviciile secrete ale blocului răsăritean merg atît de departe încît pun personal cu grade înalte sub o acoperire măruntă ca cea de şofer sau grădinar. Ziariştii cunosc, de asemenea, anumite caracteristici: ofiţerul C.I.A. la post are, de obicei, o bază academică mai puţin impresionantă decît colegii săi de la Departamentul de Stat, o putere de înţelegere mai rapidă a situaţiei politice locale (deşi este mai puţin capabil să vorbească limba locului decît colegii săi de la Departamentul de Stat), are un fel de încredere în el şi un mod de a se purta pe care rar o au ceilalţi membri ai ambasadei. El ştie exact ce poate şi ce nu poate să spună ziariştilor. El nu sare în picioare cînd ambasadorul sau superiorii ambasadorului îi vorbesc. Deşi ambasadorul este, legal, şeful său, aprecierile cu privire la activitatea lui sînt făcute de superiorii lui de la

C.I.A., cărora prea puţin le pasă de părerea ambasadorului. Poziţia lui îi permite să nu acorde atenţie aspectelor de protocol şi altor detalii diplomatice. El se poate îmbrăca foarte simplu cînd toţi ceilalţi sînt în costum şi cravată. De asemenea, el se poate distra mai mult şi mai bine deoarece dispune de fonduri mai mari.

Dacă nu se descoperă prin astfel de manifestări, acest lucru îl vor face soţiile ofiţerilor de la ambasadă. Soţiilor diplomaţilor, ataşaţilor, consulilor şi funcţionarilor britanici le este foarte greu să afle care dintre colegii soţilor lor sînt ofiţeri de informaţii, iar dacă află şi despre aceasta se află în afara ambasadei, ele sînt trimise acasă, iar soţilor lor li se aplică măsuri disciplinare. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu soţiile ofiţerilor aparţinînd altor servicii de informaţii. Nu şi cu soţiile americanilor.

Posturile britanice sînt organizate aproape identic cu cele ale C.I.A., exceptînd, poate, faptul că sînt mai mici, mai bine acoperite şi mai bine integrate ambasadei în care se găsesc. De asemenea, sînt mai sărace, bugetul lor reprezentînd o treime faţă de cel al americanilor. De aceea, principala sarcină a şefului la post britanic este să-şi folosească prestigiul şi puterea de pătrundere pentru a-i convinge pe colegii de la C.I.A. să se angajeze în operaţii anglo-americane, pentru care el aduce conceptul, iar colegul american fondurile.

Odată ce serviciile secrete ale unor ţări mai mici au devenit mai independente, caracterul acestora s-a schimbat în mod corespunzător. Israelienii, aşa cum, dealtfel, ne şi aşteptam, dispun de ofiţeri de prima mînă care sînt atît intelectuali, cît şi buni profesionişti. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Egipt, care a curăţat aparatul de ultimii „maimuţoi“ (după cum erau denumiţi cei din „poliţia secretă“ de colegii lor mai instruiţi) imediat după eşuarea unei lovituri de stat împotriva preşedintelui Sadat. La fel s-a întîmplat în Turcia, Grecia şi Liban, ca şi cu guvernele altor ţări mici care dintr-un motiv sau altul credeau că au interese la nivel internaţional. Arabii au ridicat nivelul cadrelor lor de securitate, probabil, pentru a putea face faţă Israelului.

În mod normal, sarcinile micilor servicii de spionaj diferă mult de cele ale marilor servicii. În primul rînd, posturile mici sînt preocupate să ţină sub observaţie pe proprii cetăţeni care alcătuiesc grupuri de emigranţi în străinătate, pe de o parte, iar, pe de altă parte, întocmesc formalităţile pentru întoarcerea disidenţilor acasă.

O nouă și mare durere de cap a șefului la post: terorismul.

Nici o descriere a unui post tipic de culegere a informațiilor nu poate fi completă fără referiri la noua problemă care confruntă munca la post: terorismul. Încă din 1968, marile servicii de culegere a informațiilor începuseră să observe că unele grupuri teroriste erau în posesia unor resurse și stabiliseră unele legături între ele. Mișcările teroriste deveneau „internaționale" și, prin 1970, marile servicii de spionaj ale lumii întocmiseră dosare voluminoase cu membri ai acestora care se deplasau dintr-o țară în alta. Prin 1973, înregistrările erau atît de complete încît presupușii deturnători de avioane, plasatori de bombe, organizatori de demonstrații și asasinii puteau fi urmăriți și neutralizați în drumul lor spre țintă.

C.I.A. și-a dat seama la începutul anului 1973 că a făcut o pătrundere în rîndurile teroriștilor, cînd a putut să prevadă mișcări ale grupării „Frontul popular pentru eliberarea Palestinei" pur și simplu prin stabilirea unor legături între fotografiile membrilor organizației și contactele lor — din aeroporturi, stații de troleibuze — și „profilele" lor deținute de „Octopus" (fișierul computerizat din Langley, Virginia).

Studierea relațiilor dintre teroriști și a coincidenței dintre unele scheme de acțiune a permis depistarea acestora. „Ochiul" care supraveghea centrul de taxiuri dintr-o parte a Beirutului l-a detectat pe Nadie Haddat, organizatorul deturnărilor de avioane, membru al „Frontului popular pentru eliberarea Palestinei", plecînd la ascunzătoarea sa din munții Libanului, unde stătea de obicei, ori de cîte ori era în curs de a desfășura o operație. „Ochiul" aeroportului din Beirut a detectat „un mesager" binecunoscut cînd s-a îmbarcat pentru Paris. Un membru al securității libaneze i-a luat numele fals de pe pașaport și numărul pașaportului. Autoritățile franceze l-au pus sub urmărire la sosirea pe aeroportul Orly, imediat după ce luaseră sub urmărire doi membri ai „Armatei roșii", pe care organele de securitate japoneze îi considera în legătură cu extremiștii palestinieni. Un agent din interiorul unui serviciu arab de informații a semnalat trimiterea la Paris, prin canale diplomatice, a unor materiale ce trebuiau folosite de teroriști. Toate aceste date au fost trimise la „Octopus" și în cîteva secunde „Octopus" le-a analizat, confruntîndu-le

cu cele deja existente despre țintele din zonă și cu echipamentul și organizarea necesară pentru a le ataca. Informațiile obținute au fost, apoi, transmise echipelor antiteroriste franco-americane de la Paris. Cînd teroriștii au fost prinși și acuzați au fost uimiți să afle despre planul operațiunii pe care nu-l făcuseră încă. „Acestea sînt planurile pe care le-am fi făcut — a declarat unul dintre teroriști anchetatorului — dar nu am avut destul timp. Ne-ați citit gîndurile?" „Știind care vă este ținta — a răspuns anchetatorul — am considerat că acesta ar fi unicul plan pe care l-ați putea face". El nu a spus teroriștilor, dar treaba fusese în întregime făcută de „Octopus" în cîteva secunde.

Acum C.I.A. și alte servicii mari de informații ale lumii pot controla eficient grupuri de teroriști. Tipică în acest sens este gruparea „Septembrie negru"; ea nu reprezintă propriu-zis o organizație, ci mici „comandamente" care folosesc terorismul pentru scopuri simple, ușor de înțeles și de acceptat. Dacă teroriștii își motivează acțiunile din punct de vedere ideologic și aparțin extremei stîngi, luptă între ei pentru motive minore, de doctrină și creează organizații care sînt ușor de penetrat de dușman. Aceste „comandamente" știu exact ce vor să realizeze, de ce forțe au nevoie și caută persoane care pot să răspundă unor cerințe bine stabilite, persoane recrutate pe bază de angajament. „Septembrie negru", prototipul acestui gen de „comandament", își recrutează teroriștii, pentru fiecare operație, din țările unde se află ținta operațiunii. Țintele lor vizează orice persoană, organizație, instituție care sprijină Israelul.

Odată cu creșterea rolului jucat de „Septembrie negru" și cu înmulțirea grupărilor ce voiau să-l imite, reacția C.I.A. a fost limpede: la recomandarea lui Richard Helms, fost director al C.I.A., s-a înființat un grup antiterorist special interdepartamental, avîndu-l în frunte pe Armin H. Mayer, fost ambasador în Liban (și mai apoi în Japonia). Ambasadorul Mayer, un diplomat cu mult farmec și competent din punct de vedere profesional, se bucura de încredere nu numai la C.I.A., ci și la F.B.I.; de asemenea, el cunoștea pe șefii multor servicii de securitate din Orientul Mijlociu, pe a căror cooperare se putea baza.

Ofițerul de caz.

Este cel ce contribuie la alcătuirea dosarelor, urmărește ca ele să fie complete și la zi. Uneori acesta stăruie ore întregi asupra unui dosar, căutînd să observe unele iregularități care ar putea să indice că un agent a devenit „dublu" ori a început să fabrice informații sau că, pur și simplu, a început să dea semne de delăsare. În mod ideal, un ofițer de caz nu are de urmărit decît o singură operație. Dacă un post are trei operații, ar trebui să aibă și trei ofițeri de caz, toți fiind supravegheați de șeful la post, dar, în același timp, purtînd fiecare responsabilitatea operației sale. Cu toate acestea, în practică, mulți ambasadori se tem ca membrii „postului de culegere a informațiilor" să nu depășească numărul membrilor ambasadei. Ca urmare, numai ambasadele foarte mari au mai mult de doi-trei ofițeri de caz — și în mod normal șeful la post este el însuși ofițer de caz. Drept consecință, un ofițer de caz va trebui să aibă în grijă dosarele a două sau mai multe operații și, în unele cazuri, să se angajeze într-una sau mai multe operații.

Rezidentul.

Principalul pion într-un sistem de spionaj este rezidentul — un individ, cu o acoperire oficială sau neoficială, un membru demn de încredere al comunității. Deși nu se angajează direct în operații de spionaj, el este adesea în măsură să-i dea în vileag pe cei ce le fac. El trebuie, deci, să dispună de o astfel de poziție încît să înlăture orice fel de complicații care pot proveni din asemenea operații dacă ele sînt descoperite.

Sarcina rezidentului este aceea de a face legătura între ofițerii de caz și operațiile lor de spionaj. În mod obișnuit, el este cetățean al țării unde lucrează și nu locuiește în țara unde își are obiectivele, ci în apropierea ei. De exemplu, un rezident S.I.S., care face legătura între unul sau mai mulți ofițeri de caz cu operațiuni în Siria, poate fi un membru al comunității britanice de la Beirut, de vîrstă mijlocie sau mai bătrîn — probabil director —, proprietar al unei companii de import-export, un arheolog, un profesor universitar, un diplomat în retragere sau un ofițer din armată. El nu violează legile libaneze, poate avea legături excelente cu parlamentul

libanez, deși acesta îl poate bănui de spionaj, dar niciodată nu va merge în Siria sau va merge foarte rar. Contactul său cu operațiile din Siria se va face prin „agenți principali" sau „legături". De asemenea, el poate trata direct cu acei dintre agenții săi care sînt suficient de influenți pentru a putea ieși din Siria fără să trezească suspiciuni. El nu va păstra asupra sa documente sau echipament specific.

Agentul.

Acesta execută actul de spionaj propriu-zis. El este, cu alte cuvinte, spionul în carne și oase, numai actele sale contravin legilor privind spionajul. Cînd este prins, cei arestați odată cu el — legăturile, rezidentul (dacă este în țară) și toți ceilalți — se fac vinovați de sprijinirea sau consimțirea la actul de spionaj sau de complot. În operațiile de spionaj bine organizate se fac pregătiri prealabile pentru ca cei prinși odată cu agentul să aibă bază plauzibilă pentru a-și dovedi necunoașterea în legătură cu adevăratul scop a ceea ce făceau. Chiar și agentul poate fi, uneori, astfel protejat, de exemplu, mărturisind atunci cînd este prins că el credea că lucrează nu pentru o putere străină, ci pentru un grup politic local, o organizație care se ocupă cu spionajul economic sau pentru un reporter îndrăzneț.

În orice caz, agentul este cel care activează în prima linie ; de el depinde întreaga operație și, ca și în cazul soldatului din prima linie pe frontul de luptă, în spatele lui se află cinci persoane — de la agentul recrutor, căruia îi furnizează materialul, pînă la cei de la comandament care îi prelucrează informațiile. El este primul vinovat cînd operația este desconspirată. De regulă, C.I.A. nu angajează cetățeni americani ca agenți.

În legătură cu agentul, întotdeauna se pune următoarea întrebare : ce calități trebuie să aibă un agent de spionaj ? Cei care scriu despre acest subiect enumeră printre alte calități „abilitatea de a rămîne tu însuți chiar în stare de presiune morală sau fizică" ori „pasiunea pentru anonimat".

Orice ofițer de informații va considera însă drept calitate cu adevărat importantă accesibilitatea la ținta propusă. Un presupus agent, oricît sînge rece, prezență de spirit și gust pentru anonimat ar avea, va fi ineficient dacă nu are acces la țintă.

Există o mulţime de cărţi despre spioni care susţin că C.I.A. şi S.I.S. aleg cetăţeni cu înaltă calificare din propriile lor ţări, îi învaţă să vorbească şi să scrie ruseşte impecabil şi să se comporte ca ruşii adevăraţi, le dau documente false de identitate şi îi trimit la Moscova să facă spionaj. Chiar şi cele mai înapoiate servicii de spionaj pot să detecteze un „outsider" nu pentru că nu are un accent local, pentru că ţine furculiţa în mîna stîngă, ci, pur şi simplu, pentru că este „outsider". De ce atîta muncă pentru a-l învăţa pe un american să vorbească ruseşte cînd în U.R.S.S. se pot găsi persoane care au deja acces la documente secrete şi care cunosc limba rusă ?

Spionii C.I.A., ca şi spionii altor servicii de spionaj, sînt în proporţie de 99,9% cetăţeni cu o situaţie bine stabilită în ţările în care C.I.A. îşi desfăşoară activitatea şi se ascund în cele mai multe cazuri în preajma obiectivelor pe care urmează să le penetreze.

Agentul dublu.

Ne putem face o idee despre adevărata natură a unui agent aruncînd o privire asupra celei mai cunoscute figuri din cărţile de spionaj — agentul dublu. La început, acesta era spionul care se bucura de atîta încredere din partea ambelor tabere încît putea să raporteze şi uneia şi celeilalte ce dorea. Ierno Aseff, din Rusia ţaristă, de exemplu, a fost într-adevăr un agent dublu. Ca membru al Partidului Social-Revoluţionar în 1906, el putea să raporteze poliţiei secrete a ţarului planurile şi mişcările acestei organizaţii ; ca membru al poliţiei secrete ţariste, el putea să ţină la curent partidul cu toate planurile ţarului. O asemenea posibilitate presupune ca cele două tabere să fie atît de naive încît să permită unui tip, cunoscut ca agent, accesul la secretele proprii.

Asemenea naivităţi nu mai există azi. De exemplu, de îndată ce Philby a devenit agent sovietic, aceştia au hotărît ca el să nu mai aibă acces la secretele sovietice. Ca agent sovietic, tot ce ştia despre partea sovietică era identitatea „ofiţerului său de caz" şi întrebările la care trebuia să răspundă. Philby nu a fost în nici un caz agent dublu : el a fost ofiţer de informaţii britanic şi agent numai pentru sovietici.

Operaţia de spionaj.

A fost o perioadă cînd agentul făcea parte dintr-o echipă, o „reţea", care cuprindea nu numai pe cei aflaţi în linie directă, între agent şi ofiţerul de caz, ci şi alţi agenţi ce completau munca lui şi participau la succesul operaţiei. Faimoşii spioni ai deceniului '40—'50 făceau toţi parte din „reţele", iar prinderea unui membru însemna lichidarea operaţiei. În spionajul modern, „reţeaua" a dispărut aproape, iar termenul de „reţea" a căzut în dizgraţie deoarece aceasta implica o operaţie cu care experţii nu mai sînt de acord. Reţeaua, în forma să clasică, există acum numai în ceea ce numim „operaţie specială".

O operaţie liniară strictă este alcătuită dintr-un ofiţer de caz care lucrează cu un rezident, acesta avînd în legătură un agent recrutor, care la rîndul lui lucrează cu agentul prin mai multe legături impersonale şi nici o altă persoană implicată. Aceasta este operaţiunea de spionaj ideală. În practică, un ofiţer de caz poate conduce trei sau patru operaţii şi poate să-şi folosească rezidentul şi agenţii principali astfel încît să participe la mai mult de o operaţie. Acest lucru este necesar nu numai din motive materiale, ci şi pentru a-l ţine pe ofiţerul de caz ocupat : minuirea unei singure operaţii liniare ar necesita, inevitabil, perioade lungi de aşteptare între acţiuni şi există pericolul ca şi cel mai bun ofiţer de caz să devină atît de absorbit cu problemele pe care i le solicită acoperirea sa încît să nu se comporte cu eficienţă cînd vine timpul să acţioneze. „Cel mai bun ofiţer de caz este cel care este cel mai ocupat" — iată o maximă adesea auzită la cursul de spionaj.

În acelaşi timp, oricît de multe operaţii ar avea un ofiţer de caz, el trebuie, în permanenţă, să aibă grijă pentru compartimentarea lor şi să nu le transforme într-o „reţea".

O operaţie de spionaj C.I.A. sau a S.I.S.-ului poate să aibă următoarea formă :

1. Un singur agent, cu acces la obiectiv.

2. Un agent recrutor, cineva care este în relaţii apropiate (deschis sau clandestin) cu agentul şi-l poate contacta direct din cînd în cînd, la început pentru cultivare şi recrutare şi mai tîrziu pentru susţinerea moralului şi disciplinei.

3. Persoanele folosite în calitate de „căsuţe poştale" a căror sarcină este să preia documentele de la agent, să le predea rezidentului şi să le redea agentului după ce au fost fotocopiate.

Există o mulțime de cărți despre spioni care susțin că C.I.A. și S.I.S. aleg cetățeni cu înaltă calificare din propriile lor țări, îi învață să vorbească și să scrie rusește impecabil și să se comporte ca rușii adevărați, le dau documente false de identitate și îi trimit la Moscova să facă spionaj. Chiar și cele mai înapoiate servicii de spionaj pot să detecteze un „outsider" nu pentru că nu are un accent local, pentru că ține furculița în mîna stîngă, ci, pur și simplu, pentru că este „outsider". De ce atîta muncă pentru a-l învăța pe un american să vorbească rusește cînd în U.R.S.S. se pot găsi persoane care au deja acces la documente secrete și care cunosc limba rusă?

Spionii C.I.A., ca și spionii altor servicii de spionaj, sînt în proporție de 99,9% cetățeni cu o situație bine stabilită în țările în care C.I.A. își desfășoară activitatea și se ascund în cele mai multe cazuri în preajma obiectivelor pe care urmează să le penetreze.

Agentul dublu.

Ne putem face o idee despre adevărata natură a unui agent aruncînd o privire asupra celei mai cunoscute figuri din cărțile de spionaj — agentul dublu. La început, acesta era spionul care se bucura de atîta încredere din partea ambelor tabere încît putea să raporteze și uneia și celeilalte ce dorea. Ierno Aseff, din Rusia țaristă, de exemplu, a fost într-adevăr un agent dublu. Ca membru al Partidului Social-Revoluționar în 1906, el putea să raporteze poliției secrete a țarului planurile și mișcările acestei organizații; ca membru al poliției secrete țariste, el putea să țină la curent partidul cu toate planurile țarului. O asemenea posibilitate presupune ca cele două tabere să fie atît de naive încît să permită unui tip, cunoscut ca agent, accesul la secretele proprii.

Asemenea naivități nu mai există azi. De exemplu, de îndată ce Philby a devenit agent sovietic, aceștia au hotărît ca el să nu mai aibă acces la secretele sovietice. Ca agent sovietic, tot ce știa despre partea sovietică era identitatea „ofițerului său de caz" și întrebările la care trebuia să răspundă. Philby nu a fost în nici un caz agent dublu: el a fost ofițer de informații britanic și agent numai pentru sovietici.

Operația de spionaj.

A fost o perioadă cînd agentul făcea parte dintr-o echipă, o „rețea", care cuprindea nu numai pe cei aflați în linie directă, între agent și ofițerul de caz, ci și alți agenți ce completau munca lui și participau la succesul operației. Faimoșii spioni ai deceniului '40—'50 făceau toți parte din „rețele", iar prinderea unui membru însemna lichidarea operației. În spionajul modern, „rețeaua" a dispărut aproape, iar termenul de „rețea" a căzut în dizgrație deoarece aceasta implica o operație cu care experții nu mai sînt de acord. Rețeaua, în forma sa clasică, există acum numai în ceea ce numim „operație specială".

O operație liniară strictă este alcătuită dintr-un ofițer de caz care lucrează cu un rezident, acesta avînd în legătură un agent recrutor, care la rîndul lui lucrează cu agentul prin mai multe legături impersonale și nici o altă persoană implicată. Aceasta este operațiunea de spionaj ideală. În practică, un ofițer de caz poate conduce trei sau patru operații și poate să-și folosească rezidentul și agenții principali astfel încît să participe la mai mult de o operație. Acest lucru este necesar nu numai din motive materiale, ci și pentru a-l ține pe ofițerul de caz ocupat: minuirea unei singure operații liniare ar necesita, inevitabil, perioade lungi de așteptare între acțiuni și există pericolul ca și cel mai bun ofițer de caz să devină atît de absorbit cu problemele pe care i le solicită acoperirea sa încît să nu se comporte cu eficiență cînd vine timpul să acționeze. „Cel mai bun ofițer de caz este cel care este cel mai ocupat" — iată o maximă adesea auzită la cursul de spionaj.

În același timp, oricît de multe operații ar avea un ofițer de caz, el trebuie, în permanență, să aibă grijă pentru compartimentarea lor și să nu le transforme într-o „rețea".

O operație de spionaj C.I.A. sau a S.I.S.-ului poate să aibă următoarea formă:

1. Un singur agent, cu acces la obiectiv.

2. Un agent recrutor, cineva care este în relații apropiate (deschis sau clandestin) cu agentul și-l poate contacta direct din cînd în cînd, la început pentru cultivare și recrutare și mai tîrziu pentru susținerea moralului și disciplinei.

3. Persoanele folosite în calitate de „căsuțe poștale" a căror sarcină este să preia documentele de la agent, să le predea rezidentului și să le redea agentului după ce au fost fotocopiate.

4. Rezidentul.

5. Ofițerul de caz.

Pe lingă aceștia, există mai mulți „agenți utilitari" — poștași, detectivi, agenți turistici — care sînt înlăturați din operație imediat ce ea a fost începută, dar care, fără să cunoască particularitățile operației, continuă să colecteze datele pe care se bazează ea și să ajute la desfășurarea ei în bune condițiuni.

Cînd șeful la post C.I.A. dintr-o capitală din Orientul Mijlociu spunea: „Nici un ministru din Cairo nu se poate duce la baie fără să știu eu", exagera, dar într-o mică măsură. Aceasta nu înseamnă însă că, dintr-o altă țară, el putea „acoperi" Cairo. Operația de linie rămîne pionul principal în munca de spionaj.

IV. Contraspionajul

Spionajul, spre deosebire de alte fapte incriminate, nu lasă urme. Dacă agentul nu va fi prins, oficiul guvernamental în care acesta a operat nu va ști că a fost penetrat.

Descoperirea unei acțiuni de spionaj este o sarcină de mare specialitate, iar ofițerii care lucrează în acest domeniu, se subînțelege, sînt de o calitate superioară. Sir Dick White, înainte de a deveni șeful S.I.S. britanic, s-a făcut cunoscut prin rezolvarea cîtorva cazuri în contraspionaj. La fel și Tom Karamessenis, fost — pînă în 1973 — director adjunct la C.I.A.

Depistarea operațiunilor reprezintă numai o mică parte din activitatea de contracarare a spionajului dușman. Termenul „contrainformații" este folosit de toți pentru a denumi activități, începînd cu cea de ridicare a unor rețele din sîrmă ghimpată în jurul unor instalații secrete, pînă la penetrarea în serviciile secrete dușmane.

Asigurarea securității.

Majoritatea oamenilor din domeniul contrainformațiilor sînt angajați în acțiuni preventive. În timpul celui de-al doilea război mondial, batalioane întregi erau trimise să vegheze asupra instalațiilor de apărare ale poliției și să conducă vehicule ce transportau documente secrete de la o clădire la alta.

În general, sarcinile de prevenire ale forțelor de securitate se pot clasifica, după cum urmează:

1. Fizice: bariere, sisteme de pază și alarmare, supravegherea prin circuit închis, sisteme de transmitere.

2. Personale: investigații în mediul salariaților, verificarea dosarelor etc.

3. Comunicații: distribuirea sistemelor de clasificare a documentului (cu difuzare restrinsă, confidențial, secret și strict secret), transmiterea și stocarea materialelor clasate, administrarea codurilor, sistemele criptografice, mijloacele pentru bruierea comunicațiilor, sistemele de înregistrare.

4. Verificări: verificări după terminarea programului pentru a avea garanția că fișetele au fost închise, coșurile cu hirtii golite, panglicile de la mașinile de scris și indigourile au fost luate; verificări pentru a preveni instalarea unor microfoane în birouri; verificarea convorbirilor telefonice în scopul evitării scurgerii de informații; verificări inopinate asupra salariaților; administrarea unor teste cu detectorul de minciuni.

5. Disciplina: recomandarea regulilor de securitate pentru lucrători. Aceștia sînt inițiați, iar celor indisciplinați li se aplică pedepse disciplinare.

La C.I.A., un total de 30 penalizări (spre exemplu, uitarea unui fișet deschis atrage o punctare cu 5 penalizări, la fel și aruncarea unor hirtii confidențiale în alt coș decît cel pentru hirtii secrete), atrage după sine concedierea pe timp de o săptămînă a lucrătorului, fără salariul respectiv. Acumularea a 50 penalizări într-un an înseamnă demitere automată și alte pedepse aspre.

Aceste aspecte fac ca, uneori, să se creadă că birourile de securitate nu sînt în război „cu spionii", ci cu proprii ofițeri de la contrainformații. Totuși, lucrătorul știe că poate să-și spună necazurile acestor ofițeri, pe baza principiului „confesiunii". El va fi în pericol dacă nu va raporta.

Detectorul de minciuni își aduce o contribuție deosebită în cadrul verificărilor obișnuite de la C.I.A. Aceste verificări sînt generale, iar valoarea lor s-a dovedit mare deoarece, fără ele, multe abateri ar fi rămas nepedepsite.

Într-un singur an de la aplicarea testului, în opt sau zece birouri de la C.I.A., a fost posibil să se identifice anumite persoane periculoase pentru securitatea Agenției: homosexuali activi, consumatori de droguri și persoane care au recunoscut că au furnizat documente ultrasecrete congresmenilor, ziariștilor și altora. Nu există cazuri, după cîte știu eu, de descoperire a unui agent al unei puteri străine, dar știm de la trădători că principalele servicii de spionaj ale lumii care lucrează împotriva S.U.A. își revizuiesc serios metodele de recrutare.

Justificarea folosirii detectorului de minciuni este dată — după cum susține șeful contraspionajului american — de următoarea zicală: „Dacă nu vrei să te lași de fumat, nu te angaja într-o fabrică de explozivi". Dacă unuia îi este rușine cu trecutul lui sau cu ceea ce face și nu vine să spună deschis superiorilor săi, atunci el prezintă un risc din punctul de vedere al securității, putînd fi șantajat.

O investigație amplă asupra viitorului angajat al C.I.A. se face mai ales prin discuții cu prietenii, dușmanii, foștii profesori, rudele, colegii de școală, vecinii, nu numai pentru reconstituirea istoriei vieții acestuia, de la naștere pînă în prezent, ci și pentru completarea unui „profil al caracterului", deoarece investigatorii nu sînt psihologi pentru a ști să investigheze caracterul. Aceștia vor primi anumite chestionare, după care să se ghideze. Apoi, la centru, psihologii vor analiza datele obținute pe teren, determinînd niște „profile" veridice care le vor permite să detecteze punctele vulnerabile ale viitorului angajat. Deși investigația personală este foarte costisitoare, ea s-a dovedit, totuși, de neînlocuit.

Scopul luării acestor măsuri de securitate este acela de a îngreuia posibilitățile de penetrare ale inamicului.

Dacă lucrezi într-un birou cu documente secrete, simplul fapt că vezi un document nu înseamnă că și înțelegi semnificația lui. Atît la C.I.A. cît și la S.I.S., pentru persoane, locuri și proiecte sînt folosite criptonime. Cînd am lucrat la C.I.A. în funcția de consilier pentru metodele muncii, am avut posibilitatea să examinez zeci de dosare operative, dar, pentru că toate numele și țările erau redate prin criptonime, nu mi-am putut face decît o idee vagă despre operațiunile Agenției. Dacă aș fi avut timpul necesar, cred că aș fi putut „să descifrez codul", dar numai ofițerul care lucrează fiecare caz are răgazul să facă aceasta și, de cele mai multe ori, el preferă să nu afle. Richard Helms, fost director al C.I.A., n-a vrut să rețină decît numele cîtorva agenți foarte importanți ale căror cazuri erau atît de deosebite încît el însuși trebuia să se ocupe de ele.

Chiar dacă un agent reușește să pătrundă în sediile importante ale C.I.A., el nu va avea prea mult timp să opereze. La C.I.A., o echipă de control face verificarea tuturor birourilor, cel puțin de două ori în fiecare noapte. Se verifică dacă

a fost lăsat deschis vreun fișet sau dacă vreun document secret a fost lăsat pe birou sau în coșul pentru hîrtii neasigurat. La Departamentul de Stat și în alte clădiri importante care primesc vizitatori din afară se fac, tot în timpul nopții, verificări cu mijloace electronice pentru detectarea eventualelor microfoane sau transmițătoare instalate.

Motivul tuturor acestor precauții nu este determinat de convingerea că un agent ar putea ajunge la un fișet uitat deschis, ci de aceea că neglijența se poate transforma într-un obicei.

Investigații contrainformative.

Guvernul S.U.A. dispune de mai multe agenții de investigații, începînd cu F.B.I.-ul, Corpul contrainformațiilor pentru armată și continuînd cu unitățile speciale de investigații afiliate pe lîngă Serviciul poștal, Banca națională, Departamentul comerțului interior. Britanicii au și ei două agenții contrainformative : Departamentul special al Scotland Yard-ului și așa-numitul M.I. 5.

Agențiile pentru investigații contrainformative trebuie să-și cerceteze cazurile de spionaj. De fapt, nu este vorba de „cazuri de spionaj“ în sensul obișnuit al cuvîntului. Nu există cazuri de spionaj observabile. Nimeni nu dă telefon la F.B.I. să spună : „Veniți repede. Cineva a intrat în biroul meu și a făcut spionaj“. Nici cînd lipsesc documente de o inestimabilă valoare nu se bănuiește imediat un act de spionaj. Nici chiar un spion mai puțin instruit nu reține documentele atîta timp încît să li se observe lipsa.

Se poate vorbi mai curînd de „cazuri suspecte de spionaj“ decît de „cazuri de spionaj“. Contraspionajul este preocupat de cercetarea anumitor condiții favorabile pe care agențiile străine de spionaj le pot exploata.

Cea mai obișnuită sarcină a unui contrainformator este efectuarea investigațiilor de rutină asupra personalului. Deși această sarcină este un bun mijloc de inițiere în muncă, cu timpul, contrainformatorii încep s-o deteste. Cînd Frank Kearns, cunoscut corespondent pentru străinătate, și cu mine făceam investigații asupra personalului din armata S.U.A., în 1941, obișnuiam să punem întrebări prin telefon sau să născocim informațiile ; mergeam apoi la film sau la meci. Astăzi acest lucru este imposibil pentru că există prea mulți investigatori ai investigatorului.

Sesizarea unor „nemulțumiri“ generează, de asemenea, declanșarea unor investigații. Unii funcționari își manifestă fățiș nemulțumirea în legătură cu avansarea sau par capabili să întreprindă acțiuni necontrolate. Aceste „nemulțumiri“ sînt aduse la cunoștința biroului contrainformativ. Funcționarul va fi imediat supus unei investigații pentru a nu deveni, eventual, recrutabil de către un serviciu secret străin.

Posibilitatea creată prin luarea în seamă a sesizărilor nemulțumirilor s-a dovedit de un real folos în cazul oamenilor de știință, care dacă nu sînt promovați sau nu se bucură de aprecierile pe care le-ar merita își manifestă adesea nemulțumirile, împrejurări ce pot deveni bune puncte de plecare ale unei recrutări.

Pe lîngă „cutia cu sugestii“ (sesizări și reclamații), cel mai productiv mijloc de a culege informații îl constituie supravegherea ambasadelor străine, a locuințelor diplomaților străini și a tuturor celorlalte locuri unde se pot întîlni atît spionul, cît și trimisul agenției străine de spionaj.

O altă preocupare a investigatorului este cea care se referă la „posibila compromitere“ a cuiva.

În sfîrșit, am ajuns la acea activitate a contraspionajului după care tînjește orice investigator și care devine un motiv de dispută zilnică între biroul de investigații și specialiștii în contraspionaj ai Departamentului de spionaj. Atîta timp cît se investighează asupra unui incident și nu a unei persoane și cînd persoana este vag suspectă, investigatorul poate păstra cazul, cu aprobarea contraspionajului. Dar tot ce pare demn de atenție atrage imediat ambele unități.

Un „incident suspect“ este, de cele mai multe ori, rezultatul unor întîmplări și nu, neapărat, rodul unei pătrunderi. Totuși, în permanență sînt prinși spioni nu ca rezultat al dezvăluirii numelor lor de către trădători. Uneori, guvernul implicat declară că a primit informații secrete. Adesea, conducătorii uită de unde au primit, de fapt, informația. Președintele Johnson obișnuia să-i sperie pe subordonați prin dezvăluirea unor date din materiale strict secrete în cadrul unor conferințe de presă. Președintele uita că a aflat acele date din surse strict secrete și credea că le-a citit într-o publicație.

Alteori, Agenția poate ajunge la concluzia că un pericol semnalat de raportul unui agent este mai important decît securitatea personală a acestuia. În ultimii ani ai președintelui Nasser, un agent C.I.A., apropiat conducătorului, a raportat că se pregătește un complot al ofițerilor ce urmă-

reșe să conducă țara cu ajutorul unei junte militare. C.I.A. a trimis raportul la Casa Albă și de aici a primit instrucțiuni nu numai să-i vorbească lui Nasser despre pericol, ci, pentru a-l convinge de autenticitatea celor spuse, să-i dezvăluie detalii despre complot și sursa din care s-a aflat. In total dezacord cu ultima parte a ordinului, ofițerii de caz C.I.A., care controlau operațiunile în Egipt, au reformulat astfel informațiile încît să nu-i arate lui Nasser adevărata identitate a informatorului. Cînd Nasser a aflat despre complot, a instituit o asemenea vînătoare de spioni încît postul C.I.A. în Egipt a fost puternic zdruncinat.

Printre numeroșii suspecți au fost, desigur, reținuți și agenți, nu pentru că aceștia ar fi furnizat informații despre complot, ci pentru că ar fi „putut" furniza. Deși informatorul adevărat a putut fi salvat, biroul C.I.A. a pierdut alți agenți, din cauza unei situații care ar fi putut fi evitată.

Probabil cea mai importantă cauză care determină prinderea unui spion este căderea acestuia într-o capcană. Cînd este în interiorul obiectivului, un agent nu trebuie să facă nimic neobișnuit, în afara sarcinilor sale profesionale. El este prins într-o capcană atunci cînd, de exemplu, ia un document „care arde", pus intenționat în calea lui.

Capcane pot fi plantate chiar și printre documentele la care agentul are acces în mod obișnuit. Pentru acest motiv, agenții sînt instruiți să nu mintă niciodată dacă au luat un document acasă. Dacă un agent ia documentul acasă și apoi neagă că ar fi făcut aceasta, i se poate, apoi, cere să-și pună mîna sub o lumină cu raze ultraviolete. Dacă degetele se înroșesc, din cauza unei substanțe ce se află pe document, agentul nu-și mai poate nega vinovăția.

Ca parte a instrucției, agenții sînt avertizați cu privire la toate capcanele cunoscute pe care le pot întîlni. Dacă un serviciu secret bănuiește că se scurg informații dintr-un anumit birou, numărul și varietatea capcanelor care se pot întinde sînt atît de vaste încît trebuie să te comporți „perfect" pentru a le evita. Cum nimeni nu este perfect — mai ales atunci cînd nu știe că este suspectat — șansele de a nu cădea în capcană sînt mici.

Mai există o metodă care duce la prinderea spionilor și care în una sau două situații a dat rezultate spectaculoase. Pe la mijlocul anilor '60, un ofițer de securitate al Pentagonului a făcut următoarea afirmație în cadrul unei întruniri cu salariații: „Avem informații clare că una sau mai multe

persoane din biroul ce se ocupă cu achizițiile au furnizat informații secrete unor persoane necunoscute și că aceste informații au ajuns nu numai la cei cu care avem contacte, ci și la unele puteri străine. Noi deținem, de asemenea, informații despre identitatea persoanelor respective. Dar vă cerem totuși un lucru: vrem să fim siguri că «scurgerile» vor fi stopate. Dacă cei care au dat informații, oricît de lipsite de importanță, vor veni și vor recunoaște asta în fața noastră, secretul mărturisirii lor va fi asigurat și nu vor fi pedepsiți în nici un fel". Nu au fost prinși spioni periculoși, dar s-a dovedit că jumătate din personalul biroului obișnuia să transmită informații ziariștilor, diferiților titulari de contracte și chiar unor prieteni curioși. S-au dat unele pedepse, totuși, pentru ca pericolul să fie înlăturat pentru totdeauna.

Lichidare sau negocieri.

Indiferent de mijloacele prin care se demască un spion, aparatul de securitate trebuie să ia o hotărîre fundamentală: îl folosește sau îl pedepsește? În unele țări se adoptă, de obicei, ultima variantă. Americanii și britanicii procedează oarecum altfel cu spionii pe care-i prind. Există unele avantaje legate de publicarea în ziare a prinderii unui spion, dar și unele dezavantaje.

Cînd prind un spion, C.I.A. sau S.I.S. procedează în unul din următoarele feluri: îl trimit în tribunal; îl lichidează fără să îl mai trimită în tribunal; îi iau banii acumulați din spionaj și îl neutralizează; îl folosesc pentru dezinformare.

Specialiștii în contraspionaj înclină spre una din ultimele trei alternative, în timp ce autoritățile guvernamentale o preferă pe prima.

La prinderea unui spion este important să i se ia o declarație imediat după ce a fost reținut. Arestarea trebuie să fie secretă. Agentul trebuie să dispară într-un moment cînd nu i se va simți lipsa. O acțiune tipică arată în felul următor:

1. Sovieticii au hotărît instantaneu să amîne punerea în practică a planurilor privind transferul flotei lor prin Bosfor în Mediterana; ei au luat o asemenea măsură după ce au făcut pregătiri și promisiuni la care se putea renunța numai prin diminuarea prestigiului sovietic în țările arabe.

2. Observatorii C.I.A. au putut deduce doar o singură explicație plauzibilă: sovieticii au aflat din surse strict secrete ale guvernului S.U.A. că americanii vor să transforme acest transfer al flotei într-un motiv de neplăceri pentru U.R.S.S. S-a ajuns, deci, la concluzia că în birourile C.I.A., la Agenția națională pentru securitate, în Departamentul Apărării sau printre membrii guvernului S.U.A. există un agent sovietic care cunoaște planurile strict secrete.

3. Ofițerii de securitate ai organelor menționate au organizat o investigație; s-a făcut o verificare a documentelor strict secrete în cauză în fișetele în care se găseau și s-a stabilit cine le manipulează în timpul unei zile de lucru.

Examinînd documentele, s-a ajuns la concluzia că ele au fost de neînțeles pentru cine nu era familiarizat cu planurile și care nu avea o pregătire tehnică; de fapt, cine nu dispunea de o pregătire tehnică adecvată nici măcar nu și-ar fi putut da seama de importanța materialului. Astfel, cercul suspecților s-a restrîns la patru sau cinci persoane.

4. Cele patru sau cinci persoane au fost supravegheate intensiv. Investigatorii au fost atenționați să se comporte în așa fel încît mai bine să piardă suspectul decît să se demaște ei. Astfel, filajul trebuia să fie atît de perfect încît investigatorul să știe toate mișcările suspectului fără ca acesta să bănuiască că este urmărit. (Pentru a duce la bun sfîrșit urmărirea așa încît să fii sigur că nu ți-a scăpat nimic, dar nici că te-ai demascat, este nevoie de mulți investigatori. Uneori, pentru a urmări un suspect prin New York, F.B.I. a folosit 60 ofițeri).

5. Filajul și investigațiile suplimentare au dus la scăderea numărului persoanelor suspecte la una singură. Supravegherea asupra individului a fost intensificată și s-au obținut suficiente probe pentru a demonstra că el este agent sovietic. (Cuvîntul „probă" este impropriu folosit aici, deoarece datele obținute prin procedee ilegale nu pot fi invocate, de obicei, în tribunal).

6. Biroul de securitate căruia îi aparținea suspectul l-a informat pe șeful organizației de contraspionaj, deoarece în asemenea cazuri numai el poate lua hotărîri.

Dacă se ajunge la concluzia că suspectul trebuie arestat, există multe posibilități de a duce la îndeplinire această hotărîre. Cel mai des, suspectul este ridicat de acasă pe la ora 4 dimineața, cînd vecinii săi dorm adînc. Suspectul nu este

arestat în stil „Gestapo", ci este „chemat la birou pentru o urgență".

Deși nu vrem să dăm aici o descriere detaliată privind interogatoriul ce are loc în asemenea situații, cititorii trebuie să fie convinși că acesta este eficient. Dacă agentul face imediat mărturisiri că este de acord să coopereze, atunci el se poate duce, chiar în ziua respectivă, la program. În acest sens avem de-a face cu un caz de așa-numit „contraspionaj pur". În S.U.A. de acesta se ocupă numai specialiștii în contrainformații de la C.I.A. sau Secția a V-a din S.I.S.-ul britanic în Anglia.

Contraspionaj pur.

Descoperirea unui spion într-un birou important al guvernului este o problemă dramatică. În etapa actuală a culegerii de informații cu „mijloace moderne, cînd numărul spionilor a scăzut și spionajul s-a apropiat mai mult de casă" — așa cum spunea un prieten de-al meu de la M.I. 5 — de cele mai multe ori detectorii de spioni sînt și prietenii acestora. Șeful „Emilyei" mi-a spus că s-a îmbolnăvit cînd a aflat că o funcționară în care el avea încredere de mulți ani s-a dovedit a fi trădătoare.

La fel s-a întîmplat și în cazul Philby, în care am fost personal implicat. Cînd m-am dus la Beirut, în 1957, pentru a deschide o firmă de consulting, atît ofițerii C.I.A., cît și cei ai S.I.S.-ului mi-au spus că Philby este încă suspect, deși, oficial, fusese eliberat de suspiciunea că ar fi avut legături cu spionii Burgess și Maclean și că aș fi de mare folos țării mele dacă l-aș supraveghea într-un fel. Ca și mulți alții, nu aveam nici cea mai vagă bănuială că Philby este agent sovietic. De fapt, n-am crezut acest lucru pînă cînd n-a ajuns la Moscova, de unde ne-a trimis cărți poștale. Mai tîrziu am comunicat legăturii mele de la C.I.A. că Philby nu comisese nici unul din actele ce ar fi putut să-l demaște, la care mi s-a răspuns: „Asta trebuia să ți se pară foarte suspect. Orice om, fie chiar din necunoaștere, intră într-o situație care ar putea părea suspectă. Dar Philby a evitat cu grijă orice astfel de situație".

Este de reținut faptul că agentul recrutor poate să aibă încredere în agentul său. Cînd ofițerul de caz raportează că agentul său a fost capturat sau descoperit înseamnă că-și

raportează propriul eșec. La fel se întîmplă și cu șeful la post. Cînd specialiștii în contraspionaj pun mîna pe un agent dușman, dispus să coopereze, ei lansează o campanie menită să-i pună în umbră pe: agentul recrutor, ofițerul de caz, șeful la post și chiar pe cei din comandamentul secției de spionaj adverse care se ocupă de caz, pentru a-i antrena într-o operație falsă. În mod surprinzător, metoda dă, uneori, roade. În timpul celui de-al doilea război mondial, englezii au reușit să recruteze ca agent pe șeful unei secții importante a Abwehr-ului — serviciul de spionaj al armatei germane — arătîndu-i că rețeaua sa de spionaj, de care era foarte mîndru, se găsea de cîteva luni sub controlul lor și că informațiile pe care le primea de la ea — și le transmitea superiorilor săi — erau, de fapt, acțiuni de dezinformare. Apoi l-au șantajat. Au fost de acord să nu-i ruineze cariera, cu condiția ca el să furnizeze detalii complete asupra tuturor operațiilor secției sale și să continue să fie folosit drept canal de dezinformare.

Nu este acesta singurul procedeu de a recruta un agent din cadrul unei secții a spionajului advers. Există metode standard de punctare, pregătire și recrutare. Sînt, totuși, două particularități. În primul rînd, specialiștii în contrainformații ai C.I.A. pot oferi agenților lor posibili nu numai bani, dar și perspectiva unor cariere avantajoase. Informațiile false furnizate ofițerului Abwehr-ului de către ofițerii de la S.I.S., care l-au recrutat, au fost mai impresionante decît cele pe care el le-ar fi obținut, în mod normal, de la rețea și i-au adus, ca distincție, din partea șefilor săi, „Crucea de Fier". În al doilea rînd, deoarece este membru al unui serviciu de spionaj dușman, noul agent nu trebuie pregătit timp îndelungat, iar în recrutarea sa se poate evita fabricarea unor scenarii, absolut necesare în situațiile obișnuite.

Scopul final al operațiilor de contraspionaj este, desigur, acela de a controla operațiile de spionaj ale părții adverse, în primul rînd pe cele împotriva guvernelor proprii, apoi pe cele împotriva guvernelor prietene și, în sfîrșit, pe cele împotriva altor guverne.

Este adesea suficient să anihilezi activitățile de spionaj ale unei țări. Dar odată ce ai reușit aceasta, poți să începi să interpretezi „jocul disimulării". De la a trage pe sfoară agenți individuali, prin furnizarea de informații false, specialiștii în dezinformare au ajuns să inducă în eroare servicii întregi de spionaj.

În S.U.A. și Anglia există comitete de strategi militari, diplomați, economiști care încearcă să dejoace intențiile anumitor guverne ale lumii și să determine unele guverne să creadă că politica britanică și americană este în interesul lor.

Deosebirea dintre dezinformare și disimulare nu constă în faptul că fiecare dintre ele implică folosirea unor canale specifice de spionaj „controlat", ci în valoarea lor tactică (atunci cînd urmăresc să inducă în eroare o organizație de spionaj) sau strategică (atunci cînd induc în eroare un întreg guvern). Odată, pe cînd încercam să conving guvernul egiptean că trebuie să-și revizuiască politica față de companiile petroliere străine din țară, am prezentat numeroase rapoarte ministrului de resort, expunîndu-i punctul meu de vedere. Nimeni nu mi-a dat nici o atenție și ori de cîte ori îi vorbeam președintelui Nasser despre recomandările mele în problemă îmi spunea că n-a luat act de ele. Atunci, am luat aceleași recomandări, le-am pus într-un plic destinat ambasadei americane, l-am ștampilat cu strict secret și l-am lăsat în camera de la hotel, unde urma, cu siguranță, să fie găsit și fotocopiat de agenții locali ai securității. Imediat, am avut probe că recomandările mele au fost citite de cel puțin jumătate din membrii guvernului, inclusiv de președintele Nasser. Acțiunea poate fi numită disimulare, deși ea a fost simplă și n-a necesitat folosirea agenților.

În timpul crizei Canalului de Suez, în 1956, membri cu cea mai bogată imaginație ai „Comitetului privind planificarea politicii americane în Orientul Mijlociu" al Departamentului de Stat al S.U.A. au sugerat o operație de dezinformare prin care să convingă guvernele arabe că americanii și englezii sînt pe cale să facă o descoperire în domeniul energiei care le va permite să nu mai depindă de petrolul arab. Astfel, spuneau strategii, arabii nu vor mai fi atît de îndărătnici.

Acțiunea, cunoscută sub numele de „Operația curcubeu", a început prin proiectarea simulacrului unei uzine uriașe ce urma să fie construită într-un loc retras din vestul S.U.A. Ea trebuia să fie camuflată astfel încît prin detectare din avion să apară ca o uzină energetică experimentală ultrasofisticată. Uzina urma să fie dotată cu sisteme de securitate ultramoderne, cu pază militarizată și trebuia să fie vizitată de oameni de știință din diferite discipline.

În același timp, aranjasem ca sovieticii să obțină anumite informații care, prin ele însele, nu erau secrete, dar con-

tribuiau la constituirea jocului cu cuburi pe care noi voiam ca analiştii sovietici să-l dezlege.

În cele din urmă, la nivel mondial trebuia să se instituie o căutare de minerale rare, o căutare autentică, combinată cu transferuri de fonduri în acest scop. Întreaga operaţie, chiar după economiile pe care le impusese C.I.A., urma să coste aproape 60 milioane dolari. Dar dacă ar fi dat roade, ea ar fi eliminat un factor din acest „joc al naţiunilor" care ne costa de zece ori mai mult. Operaţia a ajuns într-un punct mort atunci cînd se făceau pregătirile pentru transferul internaţional de fonduri. Discutînd planul cu oficialităţile de la Chase Manhattan Bank, am fost puşi în faţa unor calcule executate de experţii în probleme energetice ai băncii, prin care ni se dovedea că nici cele mai optimiste proiecte vizînd descoperirea unor noi surse de energie nu pot satisface nevoile americane în viitor.

Ofiţerii care elaboraseră planul de dezinformare cunoşteau acest lucru, dar nu ştiau că cei de la Chase Manhattan Bank şi alţi membri ai guvernului erau la fel de bine informaţi. Proiectul a fost oprit, dar el reprezintă un exemplu a ceea ce poate însemna o operaţie de dezinformare.

Dezinformarea, în zilele noastre, este, aproape în întregime, o problemă de contraspionaj: transmiterea de informaţii prin agenţi controlaţi ai inamicului sau prin agenţi proprii infiltraţi în serviciile secrete adverse.

Obiectivele dezinformării pot fi astfel formulate:

1. Dezinformarea nu urmăreşte să creeze imagini complet false, ci să schimbe anumite aspecte ale imaginii deja existente, astfel încît interesele noastre să-şi găsească o finalitate. Noi sîntem conştienţi că ţările duşmane adoptă politici care să ne defavorizeze şi să ne afecteze interesele. Dar, deseori, putem să contracarăm sau să diminuăm efectul acţiunilor lor.

2. Scopul dezinformării este şi acela de a transmite unele adevăruri care nu pot fi făcute publice prin presă (pentru că nu ar fi crezute) sau pe cale diplomatică (datorită complicaţiilor care s-ar putea ivi). Cînd sovieticii au vorbit despre experienţele lor în domeniul războiului biologic, acum cîţiva ani, în timp ce noi declaram public că nu mai avem preocupări în acest domeniu, a fost în interesul nostru să-i facem pe sovietici să înţeleagă adevărul: că guvernele britanic şi american experimentează armele biologice şi că, deşi depozitele cu armament biologic au fost distruse public, totuşi

cele două guverne au capacitatea să le refacă în decurs de cîteva săptămîni. Cu tehnicile pe care le-am pus la punct, am putea extermina întreaga populaţie a U.R.S.S., Chinei sau oricărei alte ţări într-o perioadă scurtă. Mai mult, i-am făcut să înţeleagă că ceea ce ar fi putut să descopere oamenii de ştiinţă sovietici fusese deja descoperit de americani şi englezi.

3. Dezinformarea nu este eficientă — şi nici măcar nu trebuie folosită — dacă conducătorii politici nu sînt convinşi de necesitatea ei şi nu sînt de acord să sprijine o secţie ce ar urma să se ocupe permanent de mersul operaţiilor.

4. Coordonarea la nivel înalt este necesară şi din alte motive: guvernele nu acţionează în urma primirii unei informaţii şi nici în urma unor rapoarte complete. Ele acţionează pe baza unor concluzii la care au ajuns după ce au citit toate rapoartele. Ca să fie eficientă, dezinformarea trebuie făcută, plecîndu-se de la acest punct de vedere. Cu alte cuvinte, cei ce lucrează în dezinformare trebuie să se preocupe mai ales de efectul probabil al materialelor lor, şi mai puţin de conţinut. Acest lucru este posibil numai pe baza înţelegerii procesului prin care cei care iau decizii în guvernul inamic vor aplica ceea ce ştiu în ceea ce hotărăsc. Scopul jocului, aşa cum se foloseşte în dezinformare, este menit să prevadă acţiunile inamicului prin următoarele mijloace:

a) să cunoşti care sînt informaţiile deţinute de inamic ce l-ar putea afecta hotărîrile;

b) să afli factorii de personalitate care vor afecta interpretarea informaţiilor de o anume persoană şi să poţi acţiona asupra acestora;

c) să furnizezi astfel de informaţii încît să-l faci să aibă o atitudine favorabilă nouă;

d) să supraveghezi întreaga acţiune astfel încît, atunci cînd doreşti, să poţi opera schimbările necesare.

După cum se poate observa, specialiştii în contraspionaj au responsabilităţi în toate compartimentele serviciului secret, începînd cu „stoarcerea" completă a spionului prins şi sfîrşind cu participarea lor la elaborarea unui plan de dezinformare. Nu e de mirare, deci, că specialiştii în contraspionaj ai oricărui serviciu secret constituie elita acestuia.

V. Operațiuni în țările lumii a treia

Cînd S.U.A. au început să aibă interese în țările lumii a treia, C.I.A. a fost solicitată să-și aducă contribuția.

Principalul scop urmărit în aceste zone este culegerea de informații în vederea punerii la punct a unor activități clandestine. Dintre activitățile respective se pot aminti :

— acordarea unui ajutor secret guvernului unei țări din lumea a treia pentru a da posibilitate forțelor sale de securitate să respingă dușmanii din interior și din exterior ;

— sprijinirea materială sau morală a unui grup disident cînd acesta încearcă să răstoarne un guvern potrivnic intereselor americane ;

— falsificarea alegerilor, sabotarea secretă a încercărilor altora de a falsifica alegerile sau furnizarea unui ajutor secret acelor candidați care „trebuie" să iasă cîștigători, prin orice mijloace ;

— distragerea atenției unui guvern spre o acțiune premeditată (de exemplu, se face publicitate falsă despre raidurile insurgenților, pentru a forța guvernul să-și sporească eforturile de contracarare a acestora) ;

— dirijarea unei „propagande negre", răspîndirea unor informații adevărate sau false, urmărindu-se să se creeze impresia că acestea provin din alte surse decît cele reale ;

— discreditarea persoanelor, grupurilor politice sau altor organizații inamice (prin falsificarea unor documente ce le pot fi apoi atribuite, prin dezvăluirea unor informații neplăcute în legătură cu acestea) ;

— asasinări, sabotaje, acțiuni teroriste care vizează obiective la nivel național.

Elementul comun al tuturor acestor activități îl reprezintă conspirativitatea, atît în conducerea operațiilor, cît și în executarea acestora.

Posturi ale C.I.A. în țările lumii a treia

C.I.A. dispune de 60 de posturi acoperite în mai multe zone ale lumii a treia, cu un număr de cca 300 specialiști din diferite domenii. Datorită spațiului limitat și numărului restrîns de sedii acoperite ale diferitelor ambasade, operațiile clandestine și de spionaj, deși separate, sînt coordonate și supravegheate de același șef la post.

Cea mai importantă sarcină a unui post C.I.A. în lumea a treia este penetrarea cercurilor diplomatice ale altor state. Alte sarcini ale postului C.I.A. sînt :

— penetrarea guvernului local și a partidelor politice ;

— manevrarea informatorilor ;

— păstrarea legăturii cu orice persoană oficială, cu rang înalt, cu conducători politici sau alți membri respectabili ai comunității care, pentru anumite motive, nu vor să se știe despre legătura lor cu C.I.A. ;

— îndeplinirea unor operații de spionaj și contraspionaj care vin în ajutorul activității antiteroriste la nivel guvernamental ;

— menținerea unei legături cu autoritățile locale.

Penetrarea grupurilor politice sau a guvernului este considerată o sarcină ușoară. Popoarele din lumea a treia nu văd „guvernul" prin prisma noastră. Timp de sute de ani guvernele acestor țări au fost impuse de străini. „Întotdeauna am considerat penetrarea guvernului un act de patriotism", a spus cîndva un sirian și nu-i avea în vedere numai pe administratorii turci sau francezi. El avea aceeași atitudine față de guvernele din Siria și după ce țara devenise independentă, deoarece credea că autoritățile de ocupație reușiseră să instaleze un guvern marionetă, înainte de a părăsi definitiv țara.

Un ofițer C.I.A. dintr-o țară africană mi-a spus că 100% din agenții locali sînt „agenți din interior" și că singura lui grijă era ca documentele guvernamentale pe care le cumpăra să nu fie revîndute și altor zece ambasade.

Cele menționate explică de ce Egiptul, Libia, Irakul, precum și alte guverne au luat hotărîrea să interzică contactul individual al oficialităților lor cu diplomați străini. Libienii, care au „scurgeri" importante chiar din cadrul „Consiliului revoluționar", au mers atît de departe încît au insistat ca americanii și europenii care vorbesc araba și au stat mai mult timp în Libia să părăsească țara.

După luarea acestor măsuri, cea mai grea problemă nu este recrutarea, ci luarea de contact într-un mod care să nu trezească suspiciuni. Dacă se stabilește o legătură corespunzătoare, guvernele țărilor lumii a treia nu mai pot ascunde unele secrete și nici nu pot stabili o strategie și o tactică corespunzătoare pe termen lung.

În Egipt, fostul președinte Nasser și-a dat seama că una din zece oficialități vinde informații și atunci s-a hotărît să exploateze aceste canale, neputînd să le oprească. După cum mărturisea șeful la post din Cairo, președintele egiptean începuse „să fabrice secrete" numai pentru ca acestea să fie transmise ambasadei S.U.A. Principalul lui scop era ca prin informațiile pe care le-ar fi obținut ambasada americană, aceasta să fi ajuns la concluzia că sovieticii ar fi dispuși să dea un ajutor substanțial egiptenilor, sperînd astfel că guvernul american va spori ajutorul pentru a depăși oferta sovietică. Cu o anumită ocazie, președintele a „dirijat" un egiptean „de vază" să contacteze în secret ambasada S.U.A. și apoi l-a „arestat" ca „agent dublu", pentru a-i tulbura pe americani.

În țările lumii a treia, informațiile provenite de la anumite persoane constituie o „piață a hîrtiilor" pe care marile servicii de spionaj trebuie să o aibă serios în vedere. Este greu să nu iei în considerație informația, chiar și incertă, că o organizație teroristă pune la punct asasinarea ambasadorului american dintr-o țară.

Pe de altă parte, un post al agenției de spionaj trebuie să manifeste interes față de informațiile locale pentru a cunoaște în orice moment „ultimele noutăți". Multe informații sînt adevărate sau se bazează pe fapte, multe sînt fabricate, dar chiar și informațiile fabricate trebuie să conțină ceea ce analiștii denumesc „validitate culturală", pentru că altfel n-ar circula. Multe din acestea ajută la dezlegarea motivelor ce se află în spatele propagandei fățișe. Este adevărat că unele informații fabricate ajung să circule numai pentru că ațîță imaginația populației, dar acestea sînt ușor recunoscute de specialiști.

Nu mai este nevoie să spun că șeful la post nu ia legătura direct cu un informator mărunt și că nu permite nici ofițerilor de caz să caute o astfel de legătură. De culegerea „zvonurilor" este mai bine să se ocupe un membru al ambasadei care este cetățean al țării unde-și are C.I.A. rezidența. Așa-numiții „funcționari indigeni" îndeplinesc diferite funcții

pentru guvernele S.U.A. și Marii Britanii și rețin desigur atenția acestora.

Cînd discută despre propriii cetățeni angajați la ambasadele S.U.A. și Angliei, oficialitățile securității din țara respectivă trebuie să aibă în vedere următoarele aspecte:

1. C.I.A. consideră că acești salariați, interogați de propriile guverne, vor spune tot ce știu.

2. Avînd în vedere o asemenea presupunere, ofițerii noștri de securitate au procedat astfel încît să facă imposibilă pătrunderea funcționarilor străini la vreo informație secretă, indiferent de importanța ei.

3. Știind că ofițerii de securitate ai țării respective bănuiesc lipsa de acces a propriilor cetățeni angajați în ambasadă la secrete, americanii și britanicii vor presupune că se va încerca recrutarea unor agenți din rîndul personalului acreditat la post. Instrucțiunile pe care le primesc, în astfel de situații, salariații la post ai ambasadei sînt: „Mergeți înainte. Spuneți-le orice vor să știe. Dacă nu sînt mulțumiți, veniți și ne întrebați pe noi. O să le dăm atîtea informații încît o să-i facem fericiți. Dar pentru propria dumneavoastră apărare, nu trebuie să le spuneți că vă ajutăm".

4. Cu toate aceste instrucțiuni, în proporție de 50%, americanii și englezii care lucrează în ambasadele țărilor lor din străinătate vor refuza să furnizeze orice informație chiar dacă au dezlegare să facă acest lucru.

Contactul diplomatic.

Uneori contactele la nivel înalt ale ambasadei sînt preluate de către șeful la post C.I.A. În mod normal, dacă un ministru de externe sau un șef de poliție dorește să furnizeze informații importante unei ambasade, el va vrea să discute cu ambasadorul sau cu adjunctul acestuia. Dar lucrurile nu se desfășoară întotdeauna așa. În multe țări, șeful la post al serviciului secret este mai bine cunoscut și îi sînt recunoscute competența și discreția. De asemenea, în majoritatea cazurilor, intervine și un element personal. În aproape toate țările lumii a treia politicienii sînt într-o permanentă nesiguranță. Adesea ei au impresii exagerate în legătură cu intrigile pe care marile puteri le operează în politica lor internă, își închipuie că unii din rivalii lor sînt sprijiniți de sovietici, alții de britanici, alții de francezi, de aceea ei con-

sideră că trebuie să obțină un sprijin mai activ de la ambasadorul S.U.A. Un astfel de om politic va urmări încheierea unei înțelegeri permanente și definitive cu ambasada S.U.A. (pentru un ajutor financiar necesar într-o campanie electorală sau pentru bani în folos personal în eventualitatea unei catastrofe politice etc.).

Mai este și cazul persoanelor oficiale din lumea a treia care vor bani sau cine știe ce alte „aranjamente". Sînt multe asemenea cazuri. Chiar dictatori militari, președinți și prim-miniștri s-au adresat ambasadorilor S.U.A. cerind sprijin financiar și promisiuni pentru obținerea vizei de intrare în S.U.A. Numai rareori aceștia sînt refuzați. Ei sînt apoi preluați de C.I.A. Cînd îi preia C.I.A., întotdeauna există deja un aranjament pentru ca ei să furnizeze informații fără a afișa legătura cu noi.

În manevrarea acestor agenți nu există tehnici speciale și sînt preferați deoarece nu este nevoie să-i faci să creadă că nu sînt agenți. După ce astfel de agenți își înțeleg propriul rol și afișează sentimente antiamericane, o astfel de legătură poate dura ani de zile, C.I.A. obținind informații de valoare inestimabilă atît pentru ambasadă, cît și pentru politicienii de la Washington.

Modalitatea obișnuită în care C.I.A. stabilește legături cu o țară din lumea a treia este următoarea: trimite un ofițer care timp de cîteva zile este oaspete al serviciului de securitate din țara respectivă; în această perioadă el prezintă în fața gazdelor toate avantajele pentru poliție, securitate și în domeniul informațiilor de care acestea ar putea beneficia într-o colaborare cu C.I.A., apoi trimisul C.I.A. prezintă în scris sau verbal modele de note informative pe care le elaborează Agenția și unde este vorba, evident, despre țara al cărei vizitator este; în cazul cînd oficialitățile locale manifestă interes, trimisul C.I.A. începe să vorbească în termeni concreți. Dacă condițiile sînt acceptabile, discuțiile continuă pînă se ajunge la o înțelegere.

Stabilirea unei legături între C.I.A. și serviciul de securitate al țării respective nu va deveni niciodată de notorietate publică; aceasta ca să poată, în cazul unei reacții publice adverse, să nege existența legăturii dintre ele. Cînd, totuși, este nevoită să-și recunoască amestecul, C.I.A. preferă descrătir acoperit al serviciului secret, și expunerea lui în locul dezvăluirii înțelegerii dintre cele două servicii de securitate.

Uneori contactele au loc într-o a treia țară. Se poate ca șeful statului din lumea a treia să nu dorească stabilirea unui contact cu C.I.A., în domeniul schimbului de informații, asemănător cu cel din domeniul relațiilor diplomatice. El cere să ne atingem scopurile sprijinind stabilirea unor relații între serviciile sale de securitate și o altă țară cu care C.I.A. are legături prietenești [1].

Alteori, legătura poate fi absolut secretă. În astfel de cazuri toate procedurile privind întîlnirile secrete, comunicările, persoanele de legătură și alte metode ale spionajului convențional sînt puse în practică. Nu este, deci, nevoie să spun că un mare număr de legături care sînt într-adevăr secrete se desfășoară ca operații convenționale de spionaj. În acest caz, șeful serviciului de spionaj din țara respectivă figurează pe statul de plată al „Oficiului pentru operații speciale" (O.S.O.) ca agent de profesie.

Atunci cînd este vorba de stabilirea unui mod de cooperare între două agenții se pune problema instruirii cadrelor participante.

În urma unei înțelegeri pe care, încă din 1950, am stabilit-o cu șeful personalului din Serviciul secret sirian, am convenit ca C.I.A. să aibă sarcina de a-i instrui pe cei mai importanți șefi din aparatul securității, în special pe linia culegerii de informații. Cererea a fost acceptată cu entuziasm, deoarece se credea că astfel C.I.A. va putea, pe de o parte, să îmbunătățească eficiența serviciilor de securitate cu care se spera o cooperare, iar pe de alta va avea posibilitatea să obțină cîțiva „prieteni" dintre cei instruiți. Din păcate, unul dintre cei instruiți de C.I.A. a fost și șeful personalului Serviciului secret sirian — Adib Shishakii. Cînd, în cele din urmă, el a dat lovitura pentru a deveni dictator, ne-a trimis „prietenii" în posturi din diferite oaze ale deșertului sirian.

[1] Trebuie menționat că și în cazul în care relațiile sînt directe nu este nevoie ca C.I.A. să trimită personal de la sediu pentru menținerea legăturii. C.I.A. dispune de un mare număr de persoane specializate de diferite naționalități, controlate de C.I.A. și nu de guvernele țărilor care le-au emis pașapoartele. Foarte folositori în acest scop s-au dovedit a fi foștii ofițeri naziști de informații ale căror dosare nu erau atît de proaste încît să fie urmăriți ca criminali de război și care prin rangul și înfățișarea lor făceau o impresie bună serviciilor locale de spionaj. (N.T.)

Antiterorism.

Posturile C.I.A. din întreaga lume sînt confruntate cu probleme antiteroriste. Mişcările teroriste şi-au dat seama că eficienţa operaţiilor lor creşte proporţional cu internaţionalizarea acestora. Dacă teroriştii nu pot arunca în aer Casa Albă, ei vor ataca, de exemplu, ambasada americană din Londra. Interesele americanilor sînt cu atît mai periclitate cu cît aceştia pătrund mai mult în ţările lumii a treia.

În domeniul antiterorismului, rolul C.I.A. este acela de a furniza informaţii. Aceste informaţii sînt transmise şi guvernelor prietene ale S.U.A. pentru a-şi lua măsurile ce se impun.

VI. Proiecte speciale şi obiective viitoare ale C.I.A.

Orice organizaţie de spionaj care încearcă să „supravegheze" tot globul pămîntesc îşi dă curînd seama că nu poate să-şi delimiteze raza de acţiune între nişte graniţe geografice. Să zicem că Biroul african al „Oficiului pentru operaţii speciale" recrutează pe primul secretar al ambasadei sovietice la Accra; primul secretar este transferat apoi succesiv la Paris, O.N.U. şi Moscova. Urmează ca dosarul lui să fie trecut de la un birou la altul sau va fi „lucrat" de un serviciu extrateritorial care poate opera oriunde ?

Un alt exemplu poate fi cel în care „Oficiului pentru operaţii speciale" i se trasează sarcina de a furniza informaţii referitoare la bazele secrete de rachete din Kazahstan; în acest caz, pentru a completa informaţiile obţinute prin sateliţi este nevoie de observaţii la faţa locului. Într-o asemenea situaţie, problema este dată spre rezolvare „Departamentului pentru Orientul Mijlociu", respectiv birourilor din Ankara (sau din altă capitală din zonă), care sînt însă preocupate cu probleme naţionale, sau este trecută unui departament specializat în „Zone interzise" ce poate folosi orice post de spionaj din lume pentru a obţine informaţiile dorite.

Şi un ultim exemplu: „Oficiul pentru operaţii speciale" întrevede posibilitatea ca un student, o organizaţie internaţională sau o mişcare religioasă să capete sarcini în mai multe ţări. Se pune întrebarea: această posibilitate va fi exploatată de posturile C.I.A. din mai multe ţări sau de un singur departament capabil să depăşească graniţele convenţionale?

În istoria „Oficiului pentru operaţii speciale" a apărut de timpuriu problema legată de conducerea şi urmărirea ope-

rațiilor care depășesc granițele unei singure regiuni. Așa a luat ființă „Departamentul pentru proiecte speciale“ (D.P.S.) subordonat „Oficiului pentru operații speciale“, cu următoarele sarcini: să culeagă informații prin grupurile de emigranți, studenți și credincioși, astfel incit să nu ofenseze așa-numita „conștiință publică“ și să asigure „acoperirea neoficială“ la nivel internațional. El reprezintă un mijloc pentru organizarea anumitor operații care necesită coordonarea imediată la nivel internațional, cum ar fi diferitele programe de organizare a posibililor transfugi din țările socialiste.

Oficialitățile cu imaginație de la Departamentul de Stat sau de la Casa Albă pot solicita sprijinul C.I.A. într-o anumită problemă, întrucît C.I.A. ar dispune de „fonduri nelimitate“. Dacă tot cheltuiește bani, de ce n-ar face-o pentru o „cauză nobilă“?

În 1967 au avut loc mai multe scandaluri datorită descoperirii faptului că C.I.A. finanțează diferite organizații culturale. În acel moment ajutorul Agenției a încetat. Și, totodată, oficialitățile și-au dat seama că C.I.A. ar avea mult mai mult de profitat dacă ar menține contactul cu un număr foarte mare de asemenea instituții, fără a încerca să le influențeze. Desigur, prin supravegherea informativă a grupurilor studențești și a sindicatelor, „Departamentul pentru proiecte speciale“ nu spera să obțină informații privitoare la spionaj, de aceeași natură cu cele obținute de la un birou din străinătate, dar putea să ajungă în posesia unui stoc de informații care să permită organizarea unor operații în străinătate (printre grupurile studențești, de exemplu).

Grupurile de emigranți își aduc, de asemenea, o importantă contribuție „din zonele interzise“. „Oficiul pentru operații speciale“ dispune de rezidențe la Moscova și în toate capitalele socialiste, dar acestea sînt ocupate îndeosebi cu aspecte ale operațiilor privind spionajul convențional dus împotriva obiectivelor guvernamentale majore în orașele capitală.

Ofițerii operativi, care au acționat pe cont propriu, au arătat ce se poate realiza călătorind prin U.R.S.S. chiar și în situații în care controalele de securitate erau extinse asupra întregii populații. În 1966, colonelul Stephen Meade a fost parașutat în regiunea Azerbaidjan într-o încercare de a salva un om de știință american, al cărui avion eșuase la granița sovieto-iraniană.

Meade l-a găsit pe omul de știință și pe ceilalți pasageri ai avionului, i-a trecut în Iran și apoi i-a venit „ideea“ — cum avea să declare mai tîrziu — să facă un tur în jurul Mării Caspice. Superiorii săi, desigur, s-au înfuriat la început, dar indignarea lor a slăbit cînd le-a fost prezentat un raport amănunțit al deplasărilor sale, completat cu fotografii luate pe viu cu un aparat foto obișnuit. Se realiza astfel un manual privind „spionajul turistic“ — așa cum avea să-l numească însuși autorul lui — ce a deschis o cale nouă în domeniul operațiilor din zone interzise care pînă atunci păreau de netrecut.

Înainte de a se retrage, acum cîțiva ani, Meade a mai efectuat călătorii turistice, în cursul cărora a putut să fotografieze baze secrete de rachete în Kazahstan, care erau total nesuspectate la vremea aceea, și alte baze asemănătoare în interiorul Chinei. Este de remarcat faptul că, deși el nu cunoștea limba țărilor pe unde călătorea, totuși reușea să se miște liber și să-și facă prieteni. El a încălcat toate regulile operațiilor secrete, în afară de una singură, și anume aceea că agenții secreți trebuie să evite să se comporte ca agenți secreți.

Pe măsură ce echipamentul de fotografiat și detectare instalat pe sateliți s-a perfecționat, nevoia operațiilor în zone interzise a scăzut.

„Departamentul pentru proiecte speciale“ primește în prezent de la C.I.A. cereri care nu presupun neapărat o acoperire a teritoriului. De exemplu, se dorește colectarea unei substanțe care provine de la o uzină secretă pentru a se confirma prezența unui depozit ascuns de rachete, ce nu a fost fotografiat corespunzător de satelit.

C.I.A. dispune de o secție complet separată de secția de spionaj, care îi interoghează pe cetățenii americani și alte categorii de cetățeni atunci cînd aceștia se întorc din călătorii din U.R.S.S., China și alte țări de interes.

La începuturile sale, „Oficiul pentru operații speciale“ din cadrul C.I.A. avea ca sarcină specială să-i determine pe diplomații din țările satelit să trădeze. Un trădător putea să aducă mai multe informații valoroase într-o singură zi decît ar fi putut s-o facă un agent într-un an întreg. În anii '50 și '60, O.S.O. și-a justificat existența prin operații de succes în ceea ce privește trădarea mai mult decît prin operații de spio-

naj. Pe la mijlocul anilor '60, entuziasmul pe care îl generase afluxul de trădători a început să se diminueze. Un motiv a fost îmbunătățirea calității activității agenților obișnuiți. Un trădător se putea prezenta în fața ambasadei S.U.A. din Paris cu o cantitate importantă de documente secrete și cu cifrurile secrete ale ambasadei sale pentru a afla că C.I.A. dispune deja de aceste secrete.

Tendința de atragere a cît mai mulți trădători s-a manifestat din nou în 1968, cînd „Departamentului pentru proiecte speciale" i s-a cerut să pună la punct „un program de determinare la trădare" de amploare.

Primul pas a fost acela de „a aduce la cunoștința" tuturor trădătorilor posibili că — în situația în care s-ar prezenta la ambasada americană cu întreaga familie — nu ar fi întotdeauna bineveniți. Mesajul era atît de bine redactat, încît numai acele persoane care erau suficient de inteligente și de interesate să trădeze îl puteau înțelege.

Un trădător potențial nu trebuia să ia ambasada Statelor Unite prin surprindere, ci trebuia doar să transmită — indiferent pe ce cale — că este gata să colaboreze cu aceasta. Apoi, nu trebuia să se mai străduie să ia legătura cu americanii, ci să aștepte ca aceștia să-l contacteze. Cînd, în sfîrșit, contactul se realiza, omul de legătură care, de cele mai multe ori, nu era american, urma să-i arate că în situația dată el nu are destule informații încît să merite ca ambasada să-și asume riscurile implicate în organizarea unei trădări. În concluzie, doritorului i se recomanda să rămînă pe loc pentru a-și dovedi utilitatea. Pentru un timp el trebuia să furnizeze acele documente pe care i le cerea legătura și trebuia să facă aceasta cît mai discret posibil.

Majoritatea trădătorilor potențiali erau mînuiți ca agenți „din interior" și puteau deveni mult mai valoroși așa, decît ca trădători obișnuiți. Un bun ofițer de caz poate să liniștească temerile trădătorului potențial și chiar să-l instruiască cum să evite pericolele la care s-ar putea expune. El poate să construiască un întreg eșafodaj de motivații, inclusiv asigurări că în cazul unui pericol real trădătorul și familia lui vor fi adăpostiți într-un adevărat paradis. El poate să-i arate cum, continuînd să furnizeze documentele secrete cerute în mod regulat, și-ar putea îmbunătăți relațiile cu propria ambasadă și la locul de muncă. În multe cazuri, trădătorii trans-

formați în agenți au reușit să-și facă o carieră de succes în serviciul pe care îl trădase, ascultînd sfaturile ofițerului de caz al C.I.A. Un ofițer de caz trebuie să fie capabil să manevreze multiplele aspecte ale unui caz de trădare fără a cere ajutorul cuiva, deși din momentul în care transmite intențiile sale comandantului este probabil că va primi o mulțime de sfaturi în legătură cu abordarea cazului. Există anumite aspecte care pot fi rezolvate numai de ofițerii din „Departamentul pentru proiecte speciale", specializați în cazuri de trădare. Să nu uităm că cele mai multe trădări sînt provocate și experiența a demonstrat că provocările sînt cu atît mai eficiente cu cît ele se produc pe o scară largă. Asemenea provocări nu sînt niciodată dirijate așa încît să pară că vizează o persoană sau o ambasadă anume. În acest scop, se profită de legăturile dintre diplomații care sînt acreditați în diferite țări, de corespondența diplomatică și chiar de transmisiunile radio și de ziarele ce ajung în alte țări decît cele în care au fost editate.

Provocările puse la cale de specialiști de la „Departamentul pentru proiecte speciale" sînt deosebit de subtile și, pentru a demonstra acest lucru, dăm cîteva exemple. Un diplomat care a trădat în favoarea C.I.A. va trimite scrisori oficialităților și prietenilor pe care i-a lăsat acasă, nu celor care sînt ei înșiși trădători posibili, ci acelora care vor arăta cu siguranță — dintr-un motiv sau altul — scrisorile trădătorilor posibili.

Un program de știri transmis de Radio „Europa liberă" va face referiri la faptul că anumiți cetățeni din țările socialiste aparținînd naționalităților conlocuitoare sînt supuși mai ușor discriminărilor.

Ca răspuns la aceste provocări sînt recrutați cîțiva posibili trădători care, pe diferite căi, vor ajunge în atenția „Departamentului pentru proiecte speciale"; acesta îi va folosi după cum va crede de cuviință.

Importanța specialistului de la „Departamentul pentru proiecte speciale", în comparație cu un ofițer obișnuit, este aceea că el va trebui să cunoască presiunile ce se exercită asupra unor anumite categorii de trădători potențiali în general și va ști, probabil, cîteva din condițiile interne în care trăiește trădătorul, familia sa și colegii de muncă. Exploatîndu-l pe trădător — fie acceptîndu-l ca atare sau după ce

a fost transformat într-un agent „din interior" —, specialistul de la D.P.S. știe cum să facă legătura cazului respectiv cu alte cazuri în prezent și viitor. Pe de altă parte, specialistul D.P.S. este multilingv. Aceste fapte, cît și împrejurarea că el se ocupă cu grupurile de emigranți, cu operații în zone interzise și cu alte probleme care-l fac să mănînce, să bea, să doarmă, să vorbească și să gîndească în spiritul problemelor ce se ivesc în țările socialiste, îl determină să aibă preocupări mai importante decît un ofițer pe un anumit spațiu, care este de obicei preocupat de țara unde se află. Astfel, în „Oficiul pentru operații speciale", D.P.S. este de fapt un departament pentru țările socialiste, cu excepția că el nu controlează postul de la Moscova, care face parte din „Departamentul pentru Europa răsăriteană".

Tot „Departamentului pentru proiecte speciale" îi revine sarcina de a crea „acoperiri neoficiale". La prima vedere, posibilitățile de acoperire sînt nelimitate: companiile petroliere, aeriene, agențiile de știri etc. Oficialitățile consideră că cea mai lesnicioasă formă de acoperire sînt organizațiile filantropice, cum ar fi Fundația Ford sau Rockefeller. Dar există o interdicție prezidențială în acest sens.

În ceea ce privește agențiile de știri, acoperirea ca ziarist nu este bună nici pentru ofițerii de caz sau pentru rezidenți, deoarece jurnaliștii adevărați descoperă cu ușurință pe acei din jurul lor care au alte preocupări decît cele profesionale. Mai rămîne o posibilitate tentantă de acoperire — aceea pe care o oferă companiile petroliere. O mare companie petrolieră dispune de birouri în aproape toate zonele mai importante ale lumii și este, în același timp, suficient de „vastă" pentru a putea ascunde angajați ale căror treburi să nu fie cunoscute lumii exterioare și nici chiar membrilor companiei; totodată, companiile petroliere dispun de sisteme de comunicații la fel de sigure ca și cele diplomatice, pot manifesta interes în legătură cu situația economică, politică și socială a țărilor cu care cooperează, își pot permite să plătească salarii mari, astfel încît ofițerii C.I.A. să-și poată menține standardul de viață cu care au fost obișnuiți.

Dar nici această posibilitate de acoperire nu poate fi folosită prea des. Nici un conducător de companie petrolieră nu ar risca pierderea a miliarde de dolari din dorința de a sprijini o operație de spionaj. De fapt, nici un conducător al

unei astfel de companii nu s-ar lăsa convins că un fost membru al C.I.A. nu este încă membru al acesteia, lucru pe care foștii angajați ai C.I.A., care încearcă să-și găsească un post în afara Agenției, îl cunosc.

Alte corporații internaționale (companiile aeriene, băncile internaționale, General Motors, General Electric, I.B.M.) ridică alte probleme. În aceste organizații este nevoie ca lucrătorul să presteze o anumită cantitate de muncă și este cunoscut faptul că cei care nu dau rezultatele scontate sînt imediat înlocuiți. Întrucît aceste companii nu au departamente politice sau „birouri de relații cu guvernul", este destul de greu să se găsească o acoperire plauzibilă pentru un șef C.I.A. la post sau pentru un ofițer de caz. Este aproape nerealist să se creadă că un ofițer C.I.A. ar putea să lucreze o zi întreagă într-un anumit domeniu pentru a se „acoperi" bine și apoi să-și îndeplinească și sarcinile ce-i revin pe linia Agenției.

Chiar dacă ar încerca, și-ar da seama în curînd că oricine face o muncă acoperită într-o comunitate din străinătate va trebui să se achite și de anumite sarcini sociale. Un funcționar de la I.B.M. trebuie să acționeze ca atare atît în timpul cît și în afara programului.

În ceea ce privește companiile mai mici, cu interese în străinătate, acestea sînt uneori tentate de ofertele pe care C.I.A. le face în privința trimiterii de reprezentanți în anumite zone ale lumii pe care în altă situație nu și-ar putea-o permite. Să zicem că compania de utilaj „X.Y.Z." nu are nici un birou la Cairo și nici perspective imediate de a deschide unul. De ce să nu profite de oferta C.I.A. de a trimite la Cairo, pe cheltuiala Agenției, un tînăr inteligent, care vorbește araba, are o ușurință deosebită de a stabili contacte și a cunoaște oamenii și ar putea să petreacă cîteva ore săptăminal pentru treburile companiei ce-i oferă acoperire? Există numeroase companii americane mici și mijlocii ce au avut un succes foarte mare în Africa și Asia pentru că în anii '40, '50 ele au fost de acord să sprijine acoperirea unor ofițeri de caz ai C.I.A. În toate aceste cazuri, ofițerii C.I.A. au muncit foarte mult în domeniul ce le servea drept acoperire, așa cum, dealtfel, fuseseră instruiți s-o facă. Curînd aceștia au manifestat mai mult interes pentru noua lor activitate, deoarece erau mai bine plătiți, aveau condiții mai bune de lucru și proiecte de viitor mai clare.

Drept consecință, „Departamentul pentru proiecte speciale“ a fost nevoit să-și organizeze propriile companii. Acestea trebuiau să dispună de un volum suficient de afaceri care să aducă un real profit pentru a-și justifica existența și care să asigure o acoperire adecvată pentru personalul de la „Oficiul pentru operații speciale“. De la mijlocul anilor '50, D.P.S. a fondat patru companii aeriene, a subvenționat un număr de companii aeriene străine, astfel încît agenții recrutori să poată să folosească legăturile acestora, a organizat o rețea de agenții de turism în întreaga lume, a intrat și a ieșit din diferite afaceri privind navigația. Asemenea agenții acoperite nu sînt întotdeauna rentabile, dar ele operează în zone geografice unde întreprinderile adevărate nu pot risca.

Pe baza datelor existente și a experienței acumulate pînă acum, pot fi întrezărite cîteva din viitoarele obiective ale C.I.A., după cum urmează :

1. Verificarea tuturor acțiunilor din exterior care sînt înfăptuite în numele destinderii. Sub acoperirea unor acțiuni de încetare a operațiilor secrete antisovietice, americanii vor face mai multe penetrări în alte guverne rivale, mai ales la nivelurile la care se iau decizii politice.

2. Intensificarea și îmbunătățirea culegerii de date la toate nivelurile. În trecut, Agenția recruta agenți individuali din alte țări, obținea controlul asupra unor departamente din serviciile de securitate ale țărilor respective, recrutîndu-i chiar pe șefii acestor departamente. Practicile de acest gen vor continua pe scară mai restrînsă și se va urmări obținerea deschisă și pe bază de cointeresare a colaborării unor servicii. În ciuda anumitor proteste, Agenția va continua să acorde asistență tehnică serviciilor care cooperează cu ea.

3. Concentrarea atenției Agenției asupra protejării materialelor strategice. În acest scop, există un centru special care dispune de hărți mărite la scară convenabilă cu toate depozitele de zăcăminte din lume, de la actiniu la zirconiu, cu nivelul exploatărilor și cu puterile influente din zonele respective.

4. Extinderea cooperării cu corporațiile multinaționale.

5. Sporirea prestigiului Agenției.

William Colby — fostul director al Agenției — era considerat un adevărat profesionist. El a condus operațiunea „Phoenix“ din Vietnam. Considera că ideile și, în general, stabilirea unei strategii în munca de spionaj pot să apară la nivelurile inferioare ale ierarhiei. În acest sens, obișnuia, adesea, să servească prînzul — la restaurantul Agenției — împreună cu un grup de tineri ofițeri recomandați de șefii diferitelor compartimente ale C.I.A. ca tineri talentați în profesiunea lor. Cu aceste ocazii, el îi încuraja să-și exprime punctele de vedere și greutățile pe care le întîmpinau. La toate întîlnirile, Colby urmărea să inoculeze tinerilor sentimentul că ei luptă „pentru o misiune capitală“, nu pentru președintele S.U.A., nici pentru directorul C.I.A., ci pentru America însăși.

CUPRINSUL

Responsabil de carte: col. BĂLAN DIMITRIE
Redactor: col. CUZMANOV GHEORGHE
Tehnoredactor: RADU STOIAN
Corector: plut. DĂNUȚ CÂRSTOIU

Comanda nr. S/50129. Dat la cules: 06.05.1981
R.M. nr. 045/1981. Bun de tipar: 02.10.1981
Lucrarea conține 80 pagini.